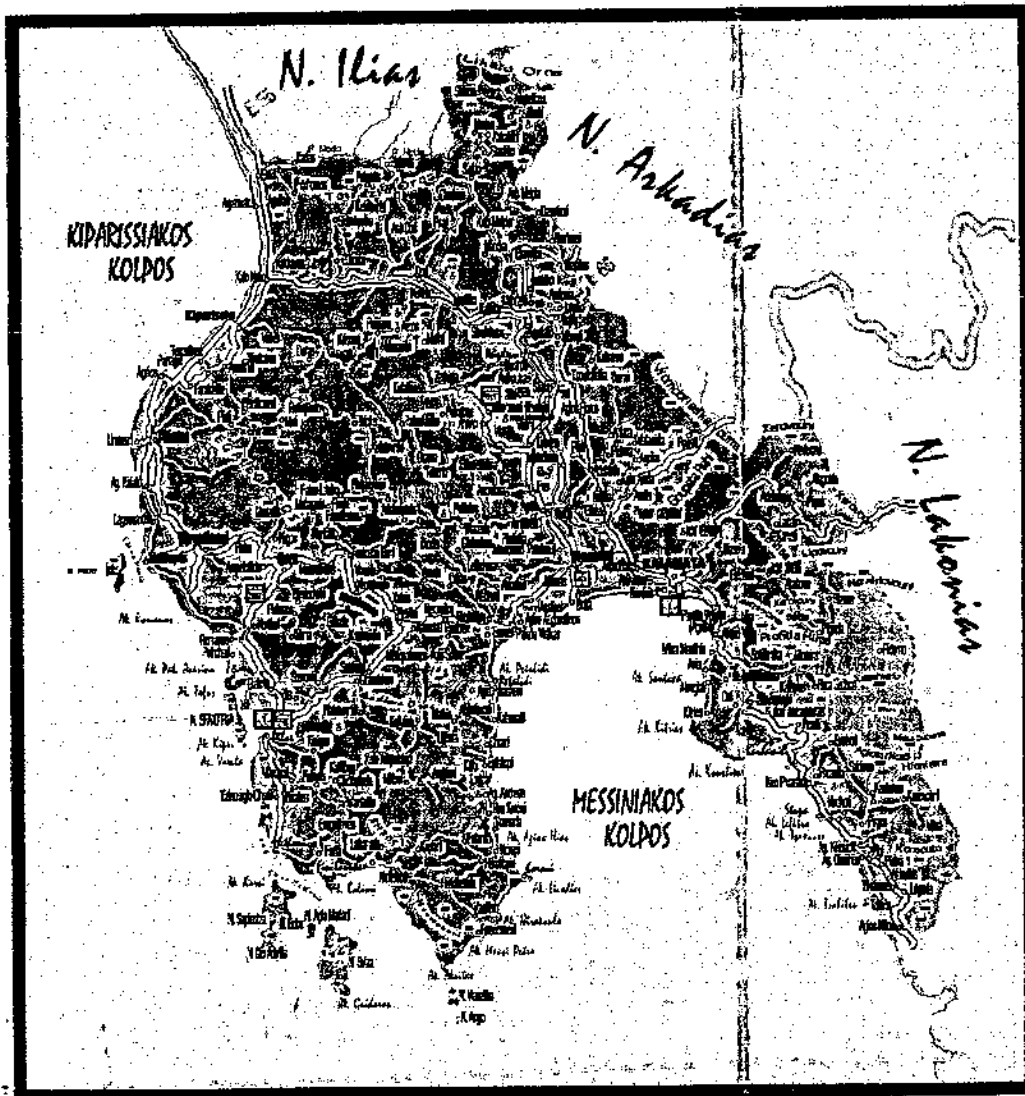

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ

“ Νομός Μεσσηνίας και Τουριστική Ανάπτυξη. Παρελθόν, Παρόν, Μέλλον.”

Εισηγήτρια: Κα Μ. Ιγγλέση
Σπουδάστρια: Κατσιφώλη Ζαφειράνα

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	6401
----------------------	------

Αφιερώνω την πτυχιική μου εργασία
σε όσους με βοήθησαν με αυτήν,
στον αδελφό μου και στην Μητέρα
μου, στην οποία χρωστάω όλα αυτά
που έχω καταφέρει μέχρι σήμερα..

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1	Ιστορία	3-6
1.2	Διοικητικά και οικονομικά στοιχεία	7
1.3	Γεωμορφολογία	8-10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1	Η πρωτεύουσα του νομού Μεσσηνίας	10-13
2.2	Τριφυλία: δήμοι Αυλώνος, Κυπαρισσίας, Φιλιατρών, Γαργαλιάνων και Νέστορος	13-21
2.3	Δήμος Θουρίας	22-23
2.4	Δήμος Ιθώμης	23-28
2.5	Δήμος Οπύλου – Μεσσηνιακή Μάνη	28-30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1	Η Μεσσηνία της 3 ^{ης} χιλιετίας	31-32
3.2	Θολωτοί τάφοι	32-35
3.3	Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά στοιχεία	35-38
3.4	Κάστρα	38-42
3.5	Μουσεία	43
3.6	Αρχαιολογικοί χώροι	44-48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1	Τα νησιά της Μεσσηνίας	49-54
4.2	Ο ποταμός Νέδα	54-62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1	Τεχνική και Κοινωνική Υποδομή	63-64
5.2	Ο τουρισμός στο νομό Μεσσηνίας	65
5.3	Τουριστική υποδομή	66-69
5.4	Τουριστική ζήτηση	69-70
5.5	Ειδικές μορφές τουρισμού	72-79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

6.1	Στόχοι και προτάσεις ανάπτυξης του τουρισμού στο νομό Μεσσηνίας	79-84
6.2	Συμπεράσματα για τον τουρισμό στην Μεσσηνία	85

Βιβλιογραφία	86
--------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Ιστορία

Η εύφορη γη της Μεσσηνίας κατοικήθηκε σε όλη τη διάρκεια της προϊστορικής εποχής. Οι νεολιθικές θέσεις που έχουν βεβαιωθεί μέχρι σήμερα από την αρχαιολογική έρευνα, βρίσκονται κυρίως στα δυτικά διαμερίσματα της Μεσσηνίας, στις περιοχές της Τριφυλίας (Χώρα, Επάνω Εγκλιανός, Μάλθη) και της Πυλίας (Χανδρινού, Κορυφάσιο). Σημαντικότερη από τις θέσεις αυτές είναι η Μάλθη, κοντά στο χωριό Βασιλικό, όπου πάνω σε έναν λόφο εκτείνεται νεολιθική ακρόπολη, σε καίριο σημείο, στη μέση της οδικής επικοινωνίας του μεσσηνιακού κάμπου με τις ακτές της Κυπαρισσίας.

Η **Πρωτοελλαδική περίοδος** στη Μεσσηνία (περίπου 2800 έως 2000 π.χ.) εκπροσωπείται στις θέσεις Κορυφάσιο, Επάνω Εγκλιανός, Μάλθη, καθώς και στην Καλαμάτα και στη Θουρία.

Λείψανα της **Μεσοελλαδικής περιόδου** (περίπου 2000 έως 1600 π.χ.) έχουν βρεθεί στη Μάλθη, στην Κυπαρισσία, στο Κορυφάσιο, στον Επάνω Εγκλιανό, στα Παπούλια και στην Τραγάνα. Στα Ακοβίτικα της Καλαμάτας αποκαλύφθηκε πρόσφατα, κοντά στην παραλία, εκτεταμένο συγκρότημα της Πρωτοελλαδικής περιόδου και ένα μεγάλο σχήματος οικοδόμημα, του οποίου η χρήση φαίνεται πως συνεχίστηκε και κατά τη Μεσοελλαδική περίοδο.

Κατά τη **Μυκηναϊκή περίοδο** (περίπου 1600 έως 1100 π.χ.), η Μεσσηνία είναι πυκνοκατοικημένη όσο καμία άλλη περιοχή της Πελοποννήσου. Σε πενήντα περίπου τοποθεσίες έχουν επισημανθεί από την αρχαιολογική έρευνα οικοδομικά λείψανα, πλούσια κτερισμένοι θολωτοί ή λαξευτοί θαλαμοειδής τάφοι και χαρακτηριστική κεραμική. Τα σημαντικότερα μυκηναϊκά νεκροταφεία ή συστάδες θολωτών και θαλαμοειδών τάφων έχουν αποκαλυφθεί στις θέσεις Βολιμίδια Χώρας, Κουκουνάρα, Χαροκοπιό, Βίγλα, Κορυφάσιο, Ριζόμυλος, Σωτηριάνικα, Παπούλια, Τραγάνα, Μυρσινοχώρι, Επάνω Εγκλιανός, Άγιος Ηλίας, Θουρία,

Μουριατάδα, Μύρο, Μάλθη και Κοπανάκι. Σε πολλές από τις πενήντα μυκηναϊκές θέσεις της Μεσσηνίας έχουν εντοπιστεί λείψανα οικοδομικών εγκαταστάσεων και συνοικισμών, όπως και ανακτορικές εγκαταστάσεις στις θέσεις Τγκλαινα, Κουκουνάρα, Ριζόμυλος, Καρποφόρα, Μουριατάδα και αλλού. Το μεγαλύτερο όμως και σημαντικότερο μυκηναϊκό κέντρο στη Μεσσηνία, ανάκτορο, πόλη και τάφοι, εντοπίστηκε στον Επάνω Εγκλιανό, όπου βρισκόταν η έδρα των Μυκηναίων βασιλέων της Πύλου και το μεγαλοπρεπές ανάκτορο του Νέστορα. Ο ρόλος της βασιλικής οικογενείας των Νηλειδών στη Μεσσηνία και η προσωπικότητα του Νέστορα τονίζονται ιδιαίτερα στα ομηρικά έπη.

Κατά το τέλος του 13^{ου} π.χ. αιώνα και στον 12^ο, η λεγόμενη κάθοδος των Δωριέων κατέστρεψε και εξαφάνισε τα μυκηναϊκά κέντρα. Το ανάκτορο του Νέστορα πυρπολήθηκε και εγκαταλείφθηκε οριστικά. Οι ηγέτες των Δωριέων, οι αδελφοί Τήμενος, Κρεσφόντης και Αριστόδημος, επιτέθηκαν πρώτα στο Άργος, κατόπιν στις μεσσηνιακές ακτές και πήραν από τους απογόνους του Νηλέα την εύφορη χώρα, την οποία κυβέρνησε αργότερα, ευνοημένος από την κλήρωση που έκαναν μεταξύ τους οι τρεις αδελφοί, μόνος ο Κρεσφόντης. Οι Δωριείς δημιούργησαν στη Μεσσηνία νέο καθεστώς, στο οποίο μετέχουν ως ισότιμοι και οι Αχαιοί, και φαίνεται πως εδώ οι Δωριείς και οι Αχαιοί συνυπήρξαν ειρηνικά.

Τον 8^ο π.χ. αιώνα αρχίζει η δραματικότερη περιπέτεια του λαού της Μεσσηνίας, εξαιτίας της επεκτατικής πολιτικής της Λακωνίας, η οποία προσπάθησε να κατακτήσει την εύφορη μεσσηνιακή γη. Τρεις μεγάλοι πόλεμοι, οι λεγόμενοι **Μεσσηνιακοί πόλεμοι**, κατέληξαν στην υποδούλωση της Μεσσηνίας στη Σπάρτη και στην εξαφάνιση κάθε στοιχείου προόδου και πολιτισμού. Ο πρώτος πόλεμος, ο οποίος είχε διάρκεια είκοσι χρόνια, έληξε με την κατάκτηση της Μεσσηνίας από τους Σπαρτιάτες. Τότε οι Μεσσήνιοι έγιναν είλωτες και αναγκάστηκαν να καλλιεργούν τη γη τους για τους Σπαρτιάτες. Στα τέλη του 7^{ου} αιώνα π.χ. οι Μεσσήνιοι επαναστάτησαν και στην αρχή πέτυχαν μερικές σημαντικές νίκες κάτω από την αρχηγία του Αριστομένη, αλλά τελικά αναγκάστηκαν να συνθηκολογήσουν ύστερα από σκληρή πολιορκία στο φρούριο Είρα (κοντά στο σημερινό χωριό Κακαλέτρι). Ο τρίτος Μεσσηνιακός πόλεμος ξέσπασε το 464 π.χ., όταν ένας σεισμός ερήμωσε τη Λακωνία. Και αυτή τη φορά

όμως, ύστερα από μακρά αντίσταση στο φρούριο της Ιθώμης, οι επαναστάτες αναγκάστηκαν να συνθηκολογήσουν. Με τη λήξη του τρίτου Μεσσηνιακού πολέμου το 454 π.χ. , οι Σπαρτιάτες έγιναν κύριοι της Μεσσηνίας, την οποία θα κρατήσουν κάτω από την κυριαρχία τους ως το 369 π.χ., οπότε ο Θηβαίος Επαμεινώνδας ελευθέρωσε τη χώρα και έχτισε στις υπώρειες της Ιθώμης την πρωτεύουσα της ανεξάρτητης πια χώρας, τη **Μεσσήνη**, η οποία εξελίχτηκε σε σημαντικό πολιτιστικό κέντρο. Το 335 π.χ., ύστερα από μια μικρή περίοδο προστριβών ανάμεσα στη νέα πόλη και την Σπάρτη, η τελευταία γνώρισε την αυτοτέλεια των Μεσσηνίων.

Η Μεσσήνη θα καταστραφεί αργότερα, το 214 π.χ., από τον Δημήτριο Φάριο, στρατηγό του Φιλίππου του Ε', συμμάχου των Αχαιών, εξαπίας της στάσης που τήρησε κατά τον πόλεμο ανάμεσα στην Αιτωλική και την Αχαική Συμπολιτεία. Ακόμα μια φορά θα καταστραφεί η Μεσσήνη από τον τύραννο της Σπάρτης Νάβι, τον οποίο θα διώξει τελικά από την περιοχή ο στρατηγός των Αχαιών Φιλοποίμην.

Η πολιτική της Μεσσήνης ήταν φιλοαιτωλική ως τον πόλεμο του Αντιόχου εναντίον της Ρώμης (192- 189 π.χ.). Με την παρακμή όμως των Αιτωλών, οι Μεσσήνιοι ζήτησαν τη μεσολάβηση του Ρωμαίου Φλαμινίου στον αγώνα τους εναντίον των Αχαιών κι έτσι η Μεσσηνία αναγκάστηκε τελικά να ταχθεί με την Αχαική Συμπολιτεία, γεγονός που είχε σαν συνέπεια να ενωθεί η Πελοπόννησος σε μια ομόσπονδη πολιτεία, παρά την αντίθετη γνώμη της ολιγαρχικής μερίδας. Οι αντιτιθέμενοι ολιγαρχικοί μάλιστα υπό τον Δεινοκράτη επαναστάτησαν, αλλά επενέβη ο στρατηγός Φιλοποίμην για να καταστείλει την εξέγερση. Ο Φιλοποίμην σκοτώθηκε κάτω από τα τείχη της Μεσσήνης, αλλά συνέχισε την επίθεση ο στρατηγός της Αχαικής Συμπολιτείας Λυκόρτας, στον οποίο θα παραδοθεί τελικά η Μεσσήνη άνευ όρων (183 π.χ.). Με την πτώση της Μεσσήνης αποχωρίστηκαν από την πρωτεύουσα οι δήμοι Αβίας, Θουρίας και Φαρών, οι οποίοι συμμετείχαν από τότε στην Αχαική Συμπολιτεία ως αυτοτελείς επαρχίες. Από τότε η Μεσσηνία ακολουθεί τις τύχες της υπόλοιπης Πελοποννήσου, τόσο στην περίοδο της ρωμαιοκρατίας όσο και κατά τους βυζαντινούς χρόνους.

Το 1205 ο Γοδεφρείδος Βιλλεαδρουίνος προσορμίστηκε στην Μεθώνη, και από τότε η Μεσσηνία συμπεριλήφθηκε στο **Πριγκιπάτο της Αχαΐας**, εκτός από τα

κάστρα της Μεθώνης και της Κορώνης, τα οποία από το 1245 έγιναν βενετικές κτήσεις. Το 1264 εκδηλώθηκε μια επαναστατική απόπειρα των Ελλήνων για την απελευθέρωση της περιοχής, υπό τον Μιχαήλ Παλαιολόγο, αλλά καταπνίγηκε από τους Φράγκους. Από τα τέλη του 14^{ου} αιώνα άρχισε η βαθμιαία κατάκτηση των περιοχών και των πόλεων της Μεσσηνίας από τους Τούρκους, η οποία ολοκληρώθηκε το 1498. Μεγάλες καταστροφές από τους Τουρκαλβανούς υπέστη η Μεσσηνία μετά το ατυχές επαναστατικό κίνημα του 1769 - 70, κατά τα λεγόμενα Ορλοφικά, όταν είχε καταπλεύσει στην Κορώνη ο Ορλώφ με μοίρα του ρωσικού στόλου.

Στις 23 Μαρτίου 1821 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, με Μανιάτες και Μεσσηνίους επαναστάτες, κήρυξε στην Καλαμάτα την έναρξη της επανάστασης κατά των Τούρκων. Σύντομα οι Έλληνες απελευθέρωσαν ολόκληρη τη Μεσσηνία εκτός από τα φρούρια της Μεθώνης και της Κορώνης, που παρέμειναν στους Τούρκους. Το Φεβρουάριο του 1825 αποβιβάστηκε στην Μεθώνη ο Ιμπραήμ, ο οποίος, μετά την ήττα των Ελλήνων σε μάχη κοντά στο χωριό Κρεμμύδια, κυρίευσε τα φρούρια της Πύλου, κατέλαβε τη Μεσσήνη και την Καλαμάτα, νίκησε τους Έλληνες του Παπαφλέσσα σε μάχη κοντά στο χωριό Μανιάκι και προκάλεσε τρομερές καταστροφές σε ολόκληρη την Πελοπόννησο. Στις 20 Οκτωβρίου 1827 έγινε η περίφημη **ναυμαχία του Ναυαρίνου**, όπου, στον ομώνυμο κόλπο, ο ενωμένος στόλος Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας βύθισε τον Τουρκοαιγυπτιακό στόλο που βρισκόταν προσορμισμένος εκεί, συμβάλλοντας αποφασιστικά στον αγώνα των Ελλήνων κατά των Τουρκοαιγυπτίων. Το 1828 αποβιβάστηκε στο Πεταλίδι ο γαλλικός στρατός υπό τις διαταγές του στρατηγού Μαιζώνος, ο οποίος έδωσε τον Ιμπραήμ και τους Τούρκους από την Μεσσηνία και από ολόκληρη την Πελοπόννησο.

1.2 Διοικητικά και Οικονομικά στοιχεία

Ο νομός Μεσσηνίας έχει έκταση 2.991 τ. χλμ., πληθυσμό 162.292 κατοίκους και πυκνότητα 56 κατοίκους ανά τ. χλμ. Πρωτεύουσα του νομού είναι η Καλαμάτα. Διοικητικά ο νομός Μεσσηνίας (μετά την εφαρμογή του νόμου Ι. Καποδίστριας) χωρίζεται σε 29 δήμους και 2 κοινότητες. Ακολουθεί αναφορά των δήμων και σε παρένθεση οι έδρες τους. Δήμος Καλαμάτας (Καλαμάτα), Δ. Αβίας (Κάμπος), Δ. Αετού (Κοπανάκι), Δ. Αίπειας (Λογγά), Δ. Ανδανίας (Διαβολίτσι), Δ. Ανδρούσας (Ανδρούσα), Δ. Άριος (Άρις), Δ. Αριστομένη (Αριστομένη), Δ. Αρφαρών (Αρφαρά), Δ. Αυλώνος (Σιδηρόκαστρο), Δ. Βουφράδος (Χατζή), Δ. Γαργαλιάνων (Γαργαλιάνοι), Δ. Δωρίου (Δώριο), Δ. Είρας (Νέδα), Δ. Θουρίας (Θουρία), Δ. Ιθώμης (Βαλύρα), Δ. Κορώνης (Κορώνη), Δ. Κυπαρισσίας (Κυπαρισσία), Δ. Λεύκτρου (Καρδαμύλη), Δ. Μεθώνης (Μεθώνη), Δ. Μελλιγαλά (Μελλιγαλά), Δ. Μεσσήνης (Μεσσήνη), Δ. Νέστορος (Χώρα), Δ. Οιχαλίας (Μερώπη), Δ. Παπαφλέσσα (Βλαχόπουλο), Δ. Πεταλιδίου (Πεταλίδι), Δ. Πύλου (Πύλος), Δ. Φιλιατρών (Φιλιατρά), Δ. Χιλιχωρίων (Χανδρινού), Κοινότητα Τρικόρφου (Τρίκορφο), Κ. Τριπύλας (Ραπτόπουλο).

Ο νομός Μεσσηνίας είναι ο τέταρτος σε μέγεθος νομός της Πελοποννήσου, μετά τους νομούς Αρκαδίας, Λακωνίας και Αχαΐας. Η περιοχή της Καλαμάτας, η οποία είναι το σημαντικότερο λιμάνι της Πελοποννήσου μετά την Πάτρα, παρουσιάζει αξιόλογη βιομηχανική και εμπορική δραστηριότητα και είναι το κύριο εισαγωγικό και εξαγωγικό λιμάνι της νοτιοανατολικής Πελοποννήσου. Η Μεσσηνία είναι φημισμένη παγκοσμίως για το εξαιρετικό **ελαιόλαδο** και τις βρώσιμες **ελιές** της, όπως και για τα **ξερά σύκα** της. Πολύ καλής ποιότητας είναι και τα εσπεριδοειδή (κυρίως πορτοκάλια και λεμόνια), η σταφίδα, τα σταφύλια, οι πατάτες και το ρύζι της Μεσσηνίας. Μετά το 1960 άρχισε να αναπτύσσεται στο νομό η καλλιέργεια πρώιμων κηπευτικών σε θερμοκήπια. Σήμερα υπολογίζεται ότι τα θερμοκήπια, που έχουν αναπτυχθεί κυρίως στις περιοχές Φιλιατρών,

Κορώνης, Μεσσηνης, Πύλου και Κυπαρισσίας, καλύπτουν έκταση μεγαλύτερη από 3.000 στρέμματα.

1.3 Γεωμορφολογία

Ο νομός Μεσσηνίας βρίσκεται στο νότιο- δυτικό άκρο της Πελοποννήσου και συνορεύει με τους νομούς Λακωνίας, Αρκαδίας και Ηλείας. Δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος και τον Κυπαρισσιακό Κόλπο ενώ στα νότια από τον Μεσσηνιακό Κόλπο.

Πρωτεύουσα του νομού είναι η Καλαμάτα με πληθυσμό περίπου 45.000. Άλλες σημαντικές πόλεις είναι η Μεσσήνη, η Κυπαρισσία, τα Φιλιατρά, οι Γαργαλιάνοι, η Πύλος, η Μεθώνη και η Κορώνη.

Ο νομός Μεσσηνίας παρουσιάζει μεγάλες πεδινές εκτάσεις και πολλές εύφορες πεδιάδες, όμως στο σύνολό του πρέπει να χαρακτηριστεί ως ορεινός.

Η κατανομή των εκτάσεών του είναι η εξής:

Ορεινές περιοχές	1115 km ²	37,3%
Ημιορεινές περιοχές	785 km ²	26,3%
Πεδινές περιοχές	1088 km ²	36,4%

Το ανατολικό τμήμα της Μεσσηνίας κυριαρχείται από τον ορεινό όγκο του **Ταυγέτου**, ο οποίος τη χωρίζει από τη Λακωνία. Οι ψηλότερες κορυφές του Ταυγέτου (Προφήτης Ηλίας 2.407 μ., Νεραϊδοβούνα 2.025μ., Ξεροβούνα 1.852μ.) βρίσκονται ακριβώς στα όρια των δυο νομών. Υπάρχουν επίσης και τα όρη Κοκκάλα (1.190 μ.), Καλάθι (1.490 μ.) και Παλαιό Αϊλιάς (1.359 μ.) που είναι προεκτάσεις του Ταυγέτου. Στο βορειοανατολικό άκρο του ο νομός κλείνεται από το όρος **Λύκαιο** (1.421 μ.), ενώ νοτιότερα εκτείνεται, με κατεύθυνση από ανατολικά- δυτικά, το όρος **Τετράζιο** (1.389 μ.). Ακόμη, στη βόρεια περιοχή, το όρος Τετράζιο και το όρος Ελληνίτσα (1.285 μ.) βρίσκονται στα σύνορα του νομού με την Αρκαδία. Στη δυτική πλευρά του νομού υψώνονται τα χαμηλά **Όρη Κυπαρισσίας** (1.218 μ.), των οποίων οι χαμηλότερες προεκτάσεις φτάνουν ως

το νοτιότατο ακρωτήριο Ακρίτας. Επίσης, εκεί εκτείνεται το όρος Αιγάλεω με τα συγκροτήματα των βουνών Βαρυμπόμπης (1.140 μ.), Μπούρα (1.051 μ.) και Κυπαρισσίας (1.217 μ.). Στο ίδιο συγκρότημα πάνω από την πόλη της Κυπαρισσίας αναπτύσσεται και το Ψυχρό Όρος (1.115 μ.). Στο νότιο τμήμα του νομού παρουσιάζεται το όρος Λυκόδημο (959 μ.) και πιο νότια το όρος Κούκουρας που αποτελεί το νότιο άκρο της Χερσονήσου της Μεσσηνίας.

Στο κέντρο του νομού αναπτύσσεται ο ιστορικός λόφος της Ιθώμης (1.054 μ.) και, ανάμεσα στα βουνά, σχηματίζεται η ευφορότατη **πεδιάδα της Μεσσηνίας**. Μικρότερες πεδιάδες σχηματίζονται επίσης στις ακτές του Ιονίου, στις περιοχές Κυπαρισσίας, Φιλιατρών, Γαργαλιάνων, Πύλου, Μεθώνης και αλλού. Η πεδινή Μεσσηνία είναι πλούσια σε νερά, επιφανειακά και υπόγεια. Η μεγάλη κεντρική πεδιάδα διασχίζεται από πολλά ποτάμια, μικρά τα περισσότερα, τα οποία ρέουν όλο το χρόνο. Μεγαλύτερα από αυτά είναι ο **Πάμισος** (μήκους 43 km), ο οποίος πηγάζει από τις δυτικές κλιτύς του Ταυγέτου, συλλέγει τα νερά των ορέων της Κυπαρισσίας, αποχετεύει τη μεσσηνιακή πεδιάδα και χύνεται στο Μεσσηνιακό κόλπο, μεταξύ Καλαμάτας και Μεσσήνης. Η περιοχή των εκβολών είναι βαλτώδης. Στα βόρεια σύνορα του νομού ρέει η **Νέδα**, η οποία πηγάζει μεταξύ Τετραζίου και Λυκαίου, καθορίζει τα όρια της Μεσσηνίας με το νομό Ηλείας και χύνεται στον κόλπο της Κυπαρισσίας. Εκτός από τους δύο αυτούς ποταμούς, υπάρχουν επίσης και δύο σημαντικοί χειμάρροι, ο **Νέδων** και ο **Βαλύρας**. Ο πρώτος πηγάζει από τα όρη της Αλαγονίας, διατρέχει την πεδιάδα των Καλαμών και εκβάλλει στον Μεσσηνιακό κόλπο. Ο χειμάρρος Βαλύρας είναι μικρότερος και χύνεται στον ποταμό Πάμισο. Στον όρμο του Πεταλιδίου, στο Μεσσηνιακό κόλπο, εκβάλλει ο **Βέλικας**, που πηγάζει από τα βουνά της Κυπαρισσίας.

Ο νομός στερείται λιμνών. Ιστορικά στοιχεία αναφέρουν την ύπαρξη μιας λεκάνης στα βόρεια του νομού μεταξύ των ορεινών όγκων Νόμια, Ιθώμη και Ελληνίτσα.

Χαρακτηριστικό της ακτογραμμής της Μεσσηνίας είναι ο βαθύς Μεσσηνιακός κόλπος, που σχηματίζεται μεταξύ της **Μεσσηνιακής χερσονήσου** στα δυτικά και της χερσονήσου της Μάνης στα ανατολικά. Η ανατολική ακτή του Μεσσηνιακού κόλπου είναι βραχώδης και ελαφρά διαμελισμένη, στο τμήμα που

ανήκει στο νομό Μεσσηνίας, σχηματίζοντας στους όρμους της Καρδαμύλης και των Κιτριών και βορειότερα του Αλμυρού, από τον οποίο αρχίζει ο μυχός, προσχωσιγενής και βαλτώδης, αποτέλεσμα της δράσης του ποταμού Παμίσου. Στο δυτικό άκρο του μυχού βρίσκεται ο όρμος του Πεταλιδίου, μετά από τον οποίο η ακτή συνεχίζεται προς τα νότια χαμηλή και αλίμενη, σχηματίζει το ακρωτήριο της Κορώνης και φτάνει στο νοτιότερο σημείο, το ακρωτήριο Ακρίτας. Μετά τον Ακρίτα η ακτή, στο Ιόνιο πια, παρουσιάζει έντονο διαμελισμό ως την Μεθώνη, ενώ όχι μακριά της βρίσκονται τα νησάκια Βενέτικο, Σχίζα, Σαπιένζα, Αγία Μαριανή και η βραχονησίδα Αυγό. Βορειότερα σχηματίζεται ο ιστορικός όρμος του Ναυαρίνου, το μεγαλύτερο φυσικό λιμάνι της Μεσογείου, με τη στενόμακρη νησίδα **Σφακτηρία** να τον κλείνει από τα δυτικά αφήνοντας δυο μικρά περάσματα. Η ακτή συνεχίζεται βόρεια χαμηλή και αλίμενη, με το νησάκι **Πρώτη** απέναντι από την ακτή των Γαργαλιάνων, για να καταλήξει στον Κυπαρισσιακό κόλπο. Στα βόρεια του κόλπου του Ναυαρίνου σχηματίζεται η λιμνοθάλασσα της Γιάλοβας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Καλαμάτα: «Πόλις Πολύτροπος»

Η Καλαμάτα, η γοητευτική πρωτεύουσα του νομού, χτίστηκε στα μεσαιωνικά χρόνια κοντά στη θέση της προϊστορικής πόλης *Φαραί* ή *Φηραι* που μνημονεύονται στα ομηρικά έπη. Πήρε την ονομασία της από το παλιό μοναστήρι της Παναγίας της Καλομάτας (η ονομασία Καλάμαι ανήκει σε αρχαία κώμη που αναφέρει ο Πausanίας και βρισκόταν κάπου κοντά, αλλά όχι στη θέση της σημερινής πόλης). Είχε υποστεί μεγάλες ζημιές από το μεγάλο σεισμό του 1986, αλλά γρήγορα ξαναβρήκε το ρυθμό της.

Η Καλαμάτα είναι το μεγαλύτερο λιμάνι του νομού και το νοτιότερο της Ηπειρωτικής Ελλάδας. Από εδώ διακινούνται τα χαρακτηριστικά προϊόντα της περιοχής (το φημισμένο ελαιόλαδο, οι ελιές, τα σύκα, τα ποτά). Εδώ μπορούν να

αράξουν και κρουαζιερόπλοια. Δίπλα του η «Μαρίνα» είναι έτοιμη να δεχτεί και να προσφέρει υπηρεσίες σε μικρότερα τουριστικά σκάφη. Επίσης, η Καλαμάτα αναπτύσσει σημαντική βιομηχανική και βιοτεχνική δραστηριότητα με

καπνοβιομηχανίες, πυρηνελαιουργίες και σαπυνοποιείες, οινοποιίες, παραγωγή υφαντών (ονομαστά είναι τα μεταξωτά της). κ.ά.

Μια σύγχρονη πόλη η Καλαμάτα, ακουμπά στα ακροπόδαρα του Ταυγέτου και δροσίζεται από τον Μεσσηνιακό κόλπο. Στα βυζαντινά και μεταβυζαντινά χρόνια γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη. Μνημεία, όπως ο Ναός των Αγίων Αποστόλων, όπου έδωσαν όρκο οι πρώτοι επαναστατημένοι Έλληνες στις 23 Μαρτίου 1821 και συνέταξαν το πρώτο έγγραφο της Επανάστατημένης Ελλάδας, τη Διακήρυξη της Μεσσηνιακής Γερουσίας «προς τας Ευρωπαϊκάς Αυλές» και άλλα, ζωντανεύουν μνήμες του χθες. Κτίρια που μαρτυρούν συνεχή πολιτιστική ανάπτυξη, όπως το **Ζουμπούλειο**, το **Πανταζοπούλειο**, το **Μπενάκειο**, το **Ωδείο**, το **Δημαρχείο της πόλης**, στεγάζουν το Πνευματικό κέντρο, Πινακοθήκη, Δημοτική Βιβλιοθήκη, Σχολές Μουσικής, Εικαστικών Τεχνών και Χορού. Στο **Λαογραφικό Μουσείο** εκτίθενται κειμήλια της περιόδου της Ελληνικής Επανάστασης, αντικείμενα από την βενετσιάνικη εποχή και πολλά άλλα. Άλλα αξιοθέατα της πόλης είναι και τα παρακάτω:

➤ Το κάστρο, το οποίο χτίστηκε το 1208 στη θέση της αρχαίας Ακρόπολης των Φαρών. Έχει τριπλά τείχη και είναι χτισμένο στη θέση παλιότερου βυζαντινού μνημείου. Μέσα σε αυτό υπάρχουν υπολείμματα από κτίσματα μυκηναϊκών, ρωμαϊκών, ελληνοιστικών, φράγκικων, ενετικών, βυζαντινών και τουρκικών χρόνων. Κοντά στο τουριστικό περίπτερο της κορυφής βρίσκεται η μικρή βυζαντινή εκκλησία της

Παναγιάς της Καλομάτας. Η θέα είναι πολύ όμορφη προς τον Μεσσηνιακό κόλπο, κάμφο και οροσειρά του Ταυγέτου.

➤ Η μητροπολιτική εκκλησία της Υπαπαντής (πολιούχος), που χτίστηκε το 1859. Εικόνα της Παναγιάς που βρίσκεται στην εκκλησία θεωρείται έργο του Ευαγγελιστή Λουκά.

➤ Το αρχαιολογικό μουσείο, το οποίο περιλαμβάνει εκθέματα από την αρχαιότητα, πέτρινους πέλεκεις, όπλα, σφραγιδολίθους, αγγεία, αγάλματα, νομίσματα ρωμαϊκά, βυζαντινά και βενετσιάνικα, χάλκινα, χρυσά, ασημένια, βενετσιάνικους καθρέφτες και αρχοντικά σεντούκια. Από το Ιερό του Ποσειδώνα στα Ακοβίτικα εκτίθεται η σημαντική αρχαϊκή επιγραφή και μικρό άγαλμα χάλκινου κούρου που αποκαλύφθηκε εκεί προ των ανασκαφών. Στο ισόγειο του μουσείου εκτίθενται αρχιτεκτονικά μέλη, γλυπτά, επιγραφές και ένα ενδιαφέρον ψηφιδωτό δάπεδο από την Κορώνη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλούν τα κειμήλια από την επανάσταση του 1821. Οι παλάσκες και τα σπιρούνια του Κολοκοτρώνη, τα όπλα και η περικεφαλαία του Πετρόπημη Μαυρομιχάλη, γιαταγάνια και φωτοτυπία της εφημερίδας του Φαρμακίδη. Υπάρχει επίσης το μουσείο Μητρόπολης Μεσσηνίας και το ιστορικό μουσείο.

➤ Η «Λαϊκή» Βιβλιοθήκη, η οποία χτίστηκε το 1933 και περιλαμβάνει περίπου 60.000 τόμους.

➤ Το μοναστήρι των Καλογραιών (Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης), που βρίσκεται κάτω από το κάστρο, είναι κτίσμα του 18^{ου} αιώνα. Είναι κέντρο μεταξοβιοτεχνίας. Οι καλόγριες έχουν αργαλειούς, παλιούς και σύγχρονους, και υφαίνουν μόνες τους τα περίφημα μεταξωτά, υφαντά υφάσματα και μαντήλια.

➤ Στον οικισμό Ακοβίτικα, 4 χλμ. περίπου ανατολικά της Καλαμάτας, υπάρχουν ερείπια πρωτοελλαδικού μεγάρου και μυκηναϊκοί τάφοι.

Η Καλαμάτα, πόλη κτισμένη παραθαλάσσια, είναι φυσικό να διαθέτει αξιόλογη πλαζ με την ονομασία «παραλία» στην οδό Ναυαρίνου. Σε όλο το

μήκος της παραλιακής λεωφόρου Ναυαρίνου είναι κτισμένα αξιόλογα ξενοδοχεία, έτοιμα να υποδεχθούν κάθε είδους επισκέπτη σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, καθώς και εστιατόρια, ταβέρνες, φαροταβέρνες, night – clubs και café, όλα με θέα στη θάλασσα. Βέβαια, ανάλογες υπηρεσίες υπάρχουν και μέσα στην πόλη. Η ποικιλία είναι μεγάλη και μπορεί να ικανοποιήσει και τα πιο απαιτητικά γούστα. Επίσης, υπάρχουν camping, τουριστικά πρακτορεία, γραφεία ενοικιάσεως αυτοκινήτων – πούλμαν και couriers.

Όσον αφορά τα μέσα μαζικής συγκοινωνίας, εξυπηρετούν τα παρακάτω: το ΚΤΕΛ Νομού Μεσσηνίας, ο σιδηροδρομικός σταθμός που συγκοινωνεί με όλη τη νοτιοδυτική Πελοπόννησο και ο βασικός αερομεταφορέας αεροδρόμιο εσωτερικού Καλαμάτας με πτήσεις της Ολυμπιακής μόνο προς και από την Αθήνα (αεροδρόμιο Ελληνικού).

Τέλος, είναι και οι φυσικές ομορφιές της πόλης που έλκουν τον επισκέπτη, όπως τα φαράγγια του Ριντόμου και του Βυρού που διασχίζουν τον Ταΰγετο και είναι μια σημαντική πρόκληση για τους φίλους της πεζοπορίας ή της αναρρίχησης. Όμορφες παραλίες και καθαρά νερά συναντά κανείς και σε περιοχές έξω από την πόλη, όπως Αβία, Στούπα και Καρδαμύλη.

2.2 Επαρχία Τριφυλίας

Δήμος Αυλώνας

Ο δήμος Αυλώνα πήρε το όνομά του από τον αρχαίο Αυλώνα. Περιοχή, που αναφέρουν οι αρχαίοι περιηγητές Ξενοφώντας, Στράβωνας και Πausανίας, με λατρευτικό άγαλμα του Ασκληπιού Αυλώνιου. Δεν έχει εντοπιστεί ακριβώς η θέση της, ωστόσο πολλοί πιστεύουν ότι πρόκειται για το σημερινό Σιδηρόκαστρο. Όπως και να έχει πάντως, ο δήμος Αυλώνα απαρτίζεται από γραφικά χωριά που το ένα συναγωνίζεται το άλλο στην ομορφιά και τη θέα. Σίγουρα όμως το σήμα κατατεθέν του είναι η Νέδα,

αυτό το μοναδικό ποτάμι που σε ταξιδεύει σε μονοπάτια της μυθολογίας και του ονείρου.

Από το χωριό Πλατάνια και από τον Πύργο του μπάρμπα – Αλέκου ο επισκέπτης φλερτάρει με τον Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα και σίγουρα θα υποκύψει στο κάλεσμά του.

Μετά το «θαύμα» της Νέδας και του Ναού του Επ. Απόλλωνα, μια στάση στην ολόδροση πλατεία του χωριού επιβάλλεται. Αξιόλογα επίσης χωριά είναι το Σιδηρόκαστρο που, κτισμένο αμφιθεατρικά, ενθουσιάζει με την απίστευτη θέα και γραφικότητά του, η Αυλώνα με όμορφα σπίτια, καθαρά δρομάκια και αυλές, η Βανάδα και η Αγαλιανή με το δικό τους χρώμα και τις μυστικές ομορφιές. Από τις πλέον μαγευτικές, σιμιγδαλένιες, απέραντες παραλίες είναι εκείνη της Ελαίας και του Καλού Νερού. Η περιοχή αποτελεί και βιότοπο αναπαραγωγής της θαλάσσιας χελώνας Caretta – Caretta και μάλιστα λειτουργούν εκεί και σταθμοί ενημέρωσης του κοινού.

Οι επιλογές λοιπόν εδώ για τον επισκέπτη είναι βουνό ή θάλασσα, ή και τα δύο.

Δήμος Κυπαρισσίας

Με παρελθόν που χάνεται στην προϊστορία και μυθολογία, η Κυπαρισσία φλερτάρει τον επισκέπτη ξαπλωμένη στους πρόποδες του βουνού Αιγάλεω βρέχοντας τα «πόδια» της στα πρασινογάλαζα νερά του Ιονίου. Η πρώτη ιστορική αναφορά είναι εκείνη από τον Όμηρο στην Ιλιάδα του, που αναφέρει πως η Κυπαρισσία, ως πόλη που διοικούσε ο βασιλιάς Νέστορας, συμμετείχε στον Τρωικό πόλεμο προσφέροντας επανδρωμένες τριήρεις.

Το κάστρο της, που προβάλλει σαν κορώννα στο κεφάλι της, δηλώνει την μακραίωνη ιστορία του και προκαλεί να το επισκεφθείς, ώστε να ταξιδέψει το μάτι ως τα Στροφάδια και τη Ζάκυνθο.

Αποκαλείται και «Διπλή Πολιτεία» αφού χωρίζεται στην Άνω πόλη, την παραδοσιακή με τα καλντερίμια, τα χαγιάτια

και την απίστευτη ομορφιά στο πέλαγος και την Κάτω Πόλη, την νεώτερη, με τα σύγχρονα κτίσματα, το διοικητικό και οικονομικό κέντρο της περιοχής.

Φημίζεται για το κλίμα και τα προϊόντα της, αλλά αυτό που την κάνει να ξεχωρίζει είναι η ανατολή και κυριότερα η δύση της που κάνει τον ορίζοντα να φλέγεται. «στην Κυπαρισσία αντίκρισα το πιο όμορφο ηλιοβασίλεμα των ταξιδίων μου!» είπε ο Κλεμανσώ.

Κάποιος που θα επισκεφθεί την Κυπαρισσία, δεν πρέπει να χάσει την ευκαιρία να κολυμπήσει στις πραγματικά όμορφες ακρογιαλιές της (Αϊ Λαγούδης, Τρύπες, Καρτελάς, Σανί), να γευθεί τις νόστιμες λιχουδιές, να επισκεφθεί τα γύρω γραφικά χωριά, την Διονυσιάδα πηγή και βέβαια τους θολωτούς τάφους της Περιστεριάς, «των Μυκηνών της Δυτικής Πελοποννήσου» όπως λέγεται λόγω των πλούσιων ευρημάτων και τον θολωτό τάφο κοντά στο χωριό Μουριατάδα.

Σημαντικές τοπικές εορτές είναι της Αγίας Τριάδας και του Σταυρού, ενώ κάθε καλοκαίρι λαμβάνουν χώρα πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Δήμος Φιλιατρών

Μέσα σε έναν καταπράσινο κάμπο ελακώνων και αμπελώνων είναι κτισμένη η πόλη των Φιλιατρών, έδρα του ομώνυμου Δήμου και μια από τις νεώτερες κ ομορφότερες πόλεις της Δ. Μεσσηνίας. Την ονομασία της την χρωστά στα πολλά πηγάδια που υπήρχαν στην περιοχή (φιλιατρό = χείλος πηγαδιού). Μετά την απελευθέρωση και αποκατάσταση του μικρού βασιλείου της Ελλάδας, το 1833, ο Δήμος Εράνης, ο σημερινός Δ. Φιλιατρών και ως το 1886 που μέγας σεισμός κατέστρεψε την πόλη, είχε γνωρίσει μεγάλη οικονομική και κοινωνική ακμή. Μετά τον σεισμό η πόλη ανοικοδομήθηκε εκ βάθρων.

Από την πρώτη στιγμή σου δίνεται η εντύπωση πως οι κάτοικοί της την αγαπούν και την φροντίζουν, αφού στην είσοδό της θα σε υποδεχθούν φοίνικες, πλατάνια και το πανέμορφο πάρκο της Βλαχέρνας με την μικρή ομώνυμη ιστορική εκκλησία του και το «Βορρέειον», Πνευματικό Κέντρο, έδρα του ιστορικού Συλλόγου Φιλοπροόδων Φιλιατρών. Ο Σύλλογος αυτός, βραβευμένος από την Ακαδημία Αθηνών από το 1991, πρωτοπόρος από της ιδρύσεώς του (1926) με το σχολείο Μουσικής και τη Φιλαρμονική έχει δημιουργήσει μουσική και πολιτιστική παράδοση στην πόλη, ενώ το χορευτικό του έχει μεγάλη συμβολή στη διατήρηση και τη διάδοση των παραδοσιακών ελληνικών χορών.

Έκπληξη θα προκαλέσει το ομοίωμα της υδρογείου και βέβαια, προηγούμενα, εκείνο του «Πύργου του Άϊφελ», έργο του ομογενούς ευπατρίδη Χαρ. Φουρναράκη που πρόσφερε πάρα πολλά στην πατρίδα του όπως π.χ. το Πνευματικό Κέντρο και σημερινή κινηματογραφική λέσχη, το «Φουρναράκειο». Επίσης, εκεί έχει την εστία του ο Μορφωτικός σύλλογος Φιλιατρών «ο Πυρσός» που από το 1958 με τη δραστηριότητά του έχει πλουτίσει την πολιτιστική παράδοση. Το συγκρότημα Ελληνικών παραδοσιακών χορών που διαθέτει, έχει λάβει μέρος σε πολλά φεστιβάλ ανά την Ελλάδα. Το Φεστιβάλ χορευτικών παραδοσιακών συγκροτημάτων κάθε καλοκαίρι αποτελεί την αναδεδειγμένη του εκδήλωση. Το

«Φουρναράκειον» αποτελεί την έδρα και του Τριφυλιακού Ερασιτεχνικού Θεάτρου.

Από τα Φιλιατρά καταγόταν ο Σταύρος Μπρουμίδης, πατέρας του

μεγάλου ζωγράφου Κωνσταντίνου Μπρουμίδα (προτομή του βρίσκεται στο χώρο του Δημαρχείου) που είχε αποκληθεί «Μιχαήλ Άγγελος του Καπιτώλιου» εκ του γεγονότος ότι οι τοιχογραφίες του, κοσμούν το Καπιτώλιο της Ουάσιγκτον.

Η κεντρική πλατεία της πόλης με το υπέροχο Βενετσιάνικο σιντριβάνι, τους ευκαλύπτους και το γνωστό ρολόι των Φιλιατρών αποτελεί σημείο συνάντησης των Φιλιατρινών κάθε ηλικίας.

Τα επίνεια των Φιλιατρών είναι ο Αγρίλης και η Αγία Κυριακή. Στον Αγρίλη, το γραφικό ψαροχώρι με το υπέροχο λιμανάκι, θα εντυπωσιάσει ένα ακόμα έργο ψυχής του Χ. Φουρναράκη, «ο Πύργος των Παραμυθιών», που πραγματικά σε ταξιδεύει σε παραμυθένιους χώρους.

Το κολύμπι και οι ψαρομεζέδες στην Αγία Κυριακή είναι πραγματικές απολαύσεις. Εδώ τοποθετείται η αρχαία «Εράνα», ως απόδειξη της ύπαρξης της οποίας προβάλλουν ελάχιστες μαρμάρινες κατασκευές και ίχνη Ρωμαϊκών λουτρών και τάφων. Ο Στράβων ορίζει: «πλέοντας κανείς από τις εκβολές του Κυπαρισσήεντα προς τη Μεσσηνιακή Πύλο και το Κορυφάσιο, συναντά την Έρανα, που κακώς μερικοί νομίζουν πως πριν ήταν ομώνυμη με την Πυλιακή Αρήνη».

Άλλες παραλίες ιδανικές για κολύμπι βρίσκονται στο Λιμενάρι, Στόμιο και Λαγκούβαρδο. Οι «εξώστες» των Φιλιατρών είναι η Δεξαμενή και ο Αϊ – Λιάς.

Αξιόλογα χωριά του Δήμου είναι η Μάλη – η Ελβετία της Τριφυλίας όπως λέγεται – και οι Χριστιάνοι με την «**Αγία Σωτήρα**», το σημαντικότερο Βυζαντινό μνημείο (του 11^{ου} αιώνα 1070 – 75) της Μεσσηνίας, το καύχημα του Μοριά (Άγια Σωτήρα στο Μοριά και Άγια Σοφία στην Πόλη). Γενικά, τα πολλά Βυζαντινά μνημεία της περιοχής όπως ο Ναός της Αναλήψεως (ο αρχαιότερος σταυρεπίστεγος ναός του κόσμου με τοιχογραφίες του

13^{ου} και 15^{ου} αι.) και ο Ναός της Αγιοσπηλιώτισσας ή Χρυσοσπηλιώτισσας (11^{ος} αι.) είναι αψευδείς μάρτυρες της άνθησης του Ελληνοχριστιανικού πολιτισμού. Άλλα τέτοια μνημεία είναι η μονή του Αγίου Χριστοφόρου (14^{ος} αι.), ο ιστορικός ναός της Παναγίας της Βλαχέρνας, ο Άγιος Διονύσιος Μόραινας και ο ιερός ναός της Παναγίας της Αγριλιώτισσας στον Αγρίλη.

Μεγάλη τοπική εορτή είναι εκείνη του Αγίου Χαλαλάμπους, του πολιούχου της πόλης που αποτελεί πόλο έλξης όχι μόνο των Τριφυλιών, αλλά και των υπόλοιπων Ελλήνων. Επίσης, μεγάλη γιορτή γίνεται τον Δεκαπενταύγουστο στον Αγρίλη, της Παναγίας, της «Κυράς της Αγριλιώτισσας».

Σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις, τα λεγόμενα «Εράνεια» Φιλιατρών, πραγματοποιούνται κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο.

Δήμος Γαργαλιάνων

Η πόλη των Γαργαλιάνων αποκαλείται το «μπαλκόνι της Μεσσηνίας». Κτισμένη σε ύψος 300 μ. από τη θάλασσα σε κερδίζει από την πρώτη στιγμή αφού σου προσφέρει απίστευτη θέα προς το απέραντο γαλάζιο του πελάγους, με το νησάκι «Πρώτη» σε πρώτο πλάνο. Η οργιαστική βλάστηση, λίγο πριν την είσοδο στην πόλη, στο γεφυράκι του ποταμού Λαγκούβαρδου, σε συνδυασμό με τον ελαιώνα και τη θέα που θα ακολουθήσει σίγουρα θα μαγέψει.

Η περιοχή κατοικήθηκε από την πρωτοελλαδική περίοδο και στην Ομηρική Εποχή διοικούσαν από το Βασιλιά Νέστορα. Οι επιδρομές των πειρατών, αργότερα, ανάγκασαν τους κατοίκους να εγκατασταθούν οριστικά, στη σημερινή θέση της πόλης. Κατά τα διάρκειά του '21 σημείωσε ισχυρή αντίσταση ενώ από εδώ ξεκίνησε ο σπουδαίος Μακεδονομάχος Σαράντης Αγαπηνός γνωστός ως Τέλος Άγρας, ο ανδριάντας του οποίου κοσμεί το όμορφο πάρκο, δίπλα στη βιβλιοθήκη της πόλης. Κάθε καλοκαίρι διοργανώνονται τα «Αγαπήνεια» προς τιμήν του.

Στην περιοχή της Βάλτας ο φυσιολάτρης θα σαστίσει μπροστά στο ονειρεμένο τοπίο κοντά στους μικρούς καταρράκτες, ενώ θα αφεθεί ξέγνοιαστος στις σιμιγδαλένιες παραλίες Λαγκούβαρδος, Μάτι, Βρωμονέρι.

Επίγειο των Γαργαλιάνων είναι η Μαραθόπολη, γραφικό ψαροχώρι που φημίζεται για τους εκλεκτούς μεζέδες του. Οι λάτρεις του ψαρέματος και του βυθού θα έχουν την ευκαιρία να «δράσουν» στο ακατοίκητο νησί «Πρώτη». Εκεί θα κολυμπήσουν στην πανέμορφη Βουρλιά, θα επισκεφθούν τον όρμο των πειρατών στη θέση «Γραμμένο» και τα οχυρωματικά έργα των Αθηναίων κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο.

Γενικά, η περιοχή προσφέρεται για ήσυχες, ρομαντικές, αλλά και οικογενειακές στιγμές.

Δήμος Νέστορος

Η Χώρα, η όμορφη κωμόπολη της Τριφυλίας είναι κτισμένη στη μέση πεδιάδας πάνω σε λόφο. Διατηρεί την παλιά όψη της με τα πέτρινα κεραμοσκέπαστα σπίτια και τα στενά δρομάκια. Είναι περτριγουρισμένη από πλούσια βλάστηση, πλατάνια, ελιές, αμπέλια, στοιχεία που σε συνδυασμό με τη θέση της αποτελούν πολύ πιθανόν τους λόγους που οδήγησαν τον Ομηρικό Βασιλιά Νέστορα και τους Νηλεΐδες να εδραιώσουν εκεί τη δυναστεία τους. Η φυσική ομορφιά της, το υγιεινό κλίμα της, η καθαριότητα και οι φιλόξενοι κάτοικοί της, πρόθυμοι να σου προσφέρουν ό,τι ζητήσεις, σε παραπέμπουν σε άλλη εποχή όπου όλα ήταν απλά, αγνά και πανέμορφα. Πραγματικά ξεχνιέσαι.

Αυτό που την κάνει όμως να ξεχωρίζει και να στέκεται ισότιμα δίπλα στους πιο αξιόλογους τόπους της Ελλάδας είναι ο αρχαιολογικός χώρος του ανάκτορου του Νέστορα, που βρίσκεται πολύ κοντά της, στη θέση Εγκλιανός, αν και η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως στην ευρύτερη περιοχή ευρήματα που ανάγονται στη Νεολιθική περίοδο. Συγκαταλέγεται στα σημαντικότερα μνημεία της μυκηναϊκής εποχής.

Οι ανασκαφές αποκάλυψαν τα Ερείπια ενός πλουσιότατου διώροφου κεντρικού οικοδομήματος και άλλων δυο βοηθητικών χώρων. Πλήθος ευρημάτων (έγχρωμες τοιχογραφίες, αγγεία, πινακίδες Γραμμικής Β΄, λουτήρας κ.λ.π.) μας πληροφορούν για τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής των μυκηναϊκών ηγεμόνων. Γύρω από το ανάκτορο ανασκάφηκαν θολωτοί τάφοι που αποδίδονται στο Νέστορα και τους διαδόχους του.

Αλλά και το σπουδαιότερο μουσείο της Μεσσηνίας βρίσκεται στη Χώρα. Εδώ φυλάσσονται τα ευρήματα από τους θολωτούς τάφους της Περιστεριάς, Εγκλιανού και βέβαια ευρήματα από το ανάκτορο.

Από τις περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους θεωρείται το Κεφαλόβρυσο. Κοντά στην περιοχή Παλιό Λουτρό βρίσκεται το ιστορικό Σπήλαιο των Αγίων Αναργύρων ή Κουφιέρου, στη Φλεσιάδα, τα Ταμπούρια, η οχυρωματική θέση του ήρωα Παπαφλέσσα, στην Αγία Τριάδα, στην Αγία της Μεταξάδας, το Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου, που λειτούργησε ως

«κρυφό σχολειό», το Αμπελόφυτο που φημίζεται για το κρασί του, το Κορυφάσιο με τον θολωτό τάφο του Θρασυμύδη.

Το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου πραγματοποιούνται πολιτιστικά δρώμενα, τα λεγόμενα «Νεστόρεια».

Ο επισκέπτης θα χαρεί το κολύμπι στις παραλίες κοντά στα χωριά Τραγάνα, Ρωμανού, Πετροχώρι και βέβαια στη μοναδική παραλία της Βοϊδοκοιλιάς. Λίγο πιο κάτω θα έχει την ευκαιρία να επισκεφθεί τη λιμνοθάλασσα «Διβάρι» (προστατευόμενη περιοχή – Natura 2000), ένας από τους σημαντικότερους υδροβιότοπους της Ελλάδας.

Παραλία Βοϊδοκοιλιάς

2.3 Δήμος Θουρίας

Η Θουρία είναι μια περιοχή με μακραίωνη ιστορία. Οι ρίζες της εντοπίζονται γύρω στα 2500 – 2000 π.Χ. «Άνθεια Βαθύλειμος»: το ομηρικό όνομά της. Ο Πausanias αναφέρει: «...οι Φαρές απέχουν από τη θάλασσα έξι περίπου στάδια. Από εκεί, προχωρώντας κανείς 8 στάδια προς τα ενδότερα της Μεσσηνίας, υπάρχει η πόλη των Θουριατών, η οποία λένε πως στα ομηρικά έπη έχει το όνομα Άνθεια». «Συνοικισμός της κορυφής» ετυμολογία του ονόματος Θουρία. Όνομα άρχισε να επικρατεί στην περιοχή κατά την κατάκτησή της από τους Σπαρτιάτες (τελευταίο τέταρτο του 8^{ου} αιώνα π.Χ.).

Δημοτικά διαμερίσματα (κοινότητες) που απαρτίζουν τον δήμο είναι: Άνθεια, Άμφεια, Αιθαία, Μικρομάνη και Πολιανή. Διασχίζοντας τον χρόνο, είτε ανεξάρτητη είτε κάτω από την κυριαρχία των Λακεδαιμονίων της Σπάρτης, η Θουρία αποτέλεσε την πιο σημαντική πόλη της περιοχής (μέχρι το 300 π.Χ.) και μια από σημαντικότερες της αρχαίας Ελλάδας. Είναι πολλά και σημαντικά τα ευρήματα που μαρτυρούν την ιστορία της περιοχής: το τείχος, οι ναοί, η υδατοδεξαμενή, οι τάφοι, το θέατρο. Και οι ανασκαφές συνεχίζονται.

Το απέραντο πράσινο, τα παραδοσιακά της κτίρια και οι ελληνικές εκκλησίες της, συνθέτουν ένα τοπίο μοναδικό. Ανέγγιχτη η φυσική ομορφιά της αποτελεί πόλο έλξης τουριστών ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες. Τοπικές γιορτές και πανηγύρια τονίζουν ακόμη περισσότερο τον παραδοσιακό χαρακτήρα. Μεταξύ αυτών, από τις πιο σπουδαιές και πρωτότυπες είναι η γιορτή της αγκινάρας.

Δεν μπορείς να της «ξεφύγεις». Απέχει μόλις 8 χλμ. από την πρωτεύουσα του Νομού Μεσσηνίας, την Καλαμάτα. Έχει όλα τα πλεονεκτήματα μιας περιοχής δίπλα στο οικονομικό, εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί και εντείνει την οικονομική και πολιτιστική της ανάπτυξη στηριζόμενη σε μια σημαντική αγροτική

παραγωγή (λάδι, ελιές, μήλα, καρύδια, αγκινάρες και εσπεριδοειδή) και σε μια ιστορία που διαγράφει δυναμικά το παρόν και το μέλλον της. Στη Θουρία, μια περιοχή χωρίς τέλος, η ιστορία και η παράδοση αντανακλώνται στην καθημερινή ζωή των κατοίκων της.

2.4 Δήμος Ιθώμης

Ο δήμος Ιθώμης πρωτοεμφανίστηκε στη διοικητική περιφέρεια της Μεσσηνίας το 1835. Το όνομά του ο δήμος το έλαβε από το ιερό που υπήρχε στην περιοχή προς τιμήν της νύμφης Ιθώμης, που μεγάλωσε στα μέρη αυτά τον Δία. Επίσης, οι κοινότητες που περιλαμβάνει ο δήμος είναι: Αριστοδήμειο, Λάμπαινα, Βαλύρα, Αρσινόη, Μαυρομμάτι, Ζερμπάσια, Κεφαλινού, Ρευματιά και τους οικισμούς Πετράλωνα, Κογχύλι και Χρύσοβα. Διοικητική έδρα ορίστηκε η Βαλύρα και ιστορική το Μαυρομμάτι. Αριθμεί 2.460 κατοίκους.

Το καθολικό της Μονής Βουλκάνου στην κορυφή της Ιθώμης, στο νοτιοδυτικό άκρο, χτίστηκε το 726 π.Χ. επί Λέοντος Ισαύρου ή Ανδρόνικου και έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο μνημείο. Η νέα μονή στην ανατολική πλαγιά της Ιθώμης δεσπόζει του μεσσηνιακού κάμπου, χτίστηκε το 1626 και γιορτάζει στις 15 Αυγούστου. Σε αυτήν συρρέουν πλήθη κόσμου για να προσκυνήσουν την ιερή θαυματουργή εικόνα της Υπεραγίας Θεοτόκου, έργο του Ευαγγελιστή Λουκά. Σημαντικό γεγονός για την περιοχή αλλά και τη Μεσσηνία είναι η κάθοδος της εικόνας στις 20 Σεπτεμβρίου από τη Μονή στη Μεσσήνη, όπου γίνεται το Νησιώτικο πανηγύρι με τεράστια εμπορική και οικονομική δραστηριότητα για τον τόπο.

Επίσης, υπάρχει και το Ανδρομονάστηρο, ένα οχυρό μοναστήρι που φαίνεται να το ίδρυσε ο Ανδρόνικος ο Παλαιολόγος. Η αρχιτεκτονική του υποδηλώνει την εσωστρέφεια και τη μοναστική ζωή.

Ο κυρίως ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος είναι κτίσμα του 12^{ου} αιώνα. Το μνημείο έχει ενταχθεί στα προς ανάπλαση και συντήρηση έργα από την Περιφέρεια της Πελοποννήσου.

Το Δημοτικό Διαμέρισμα Αριστοδημείου αποτελείται από δυο χωριά, το Αριστοδήμειο και την Καλόβρυση (Βουρνάζ). Ονομάστηκε έτσι από τον βασιλιά των Μεσσηνίων Αριστόδημο. Η παράδοση αναφέρει ότι αυτός τάφηκε στην περιοχή μαζί με την ολόχρυση άμαξά του. Αξίζει να το επισκεφθεί κανείς και να θαυμάσει την αρχιτεκτονική του, το σπίτι του Μακεδονομάχου Καπετάν Κρόμπα (Μαρίνου Λυμπερόπουλου), το οποίο αποτελεί και διατηρητέο μνημείο, τον ενοριακό ναό του Αγίου Κωνσταντίνου, το βυζαντινό εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου (10^{ος} αιώνας μ. Χ.) και άλλα πολλά.

Δυτικά της Αρκαδικής Πύλης απλώνεται το χωριό Ζερμπίσια. Βρίσκεται σε μια μαγευτική τοποθεσία με ωραία θέα προς τον καταπράσινο μεσσηνιακό κάμπο. Έχει άφθονα νερά και το στολίζουν δροσερότατα πλατάνια και οπωροφόρα. Μαζί με τον παλιό συνοικισμό Κογχύλι αποτελούν ξεχωριστό δημοτικό διαμέρισμα. Το χωριό είναι ημιορεινό, σε υψόμετρο 500 μ. περίπου. Είναι κτισμένο σε βουνοπλαγιά αμφιθεατρικά. Στο πρηνές μέρος του αναβλύζει η πηγή «Σέα». Σύμφωνα με την παράδοση, το όνομά της το πήρε από την κόρη του Αγά που πνίγηκε στα νερά της στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

Στην κορυφή του βουνού Κογχύλι υπάρχουν ερείπια προϊστορικού κάστρου. Προς το νότιο μέρος του χωριού, στην Πίσω Ρούγα, βρίσκεται σε σωρούς από ερείπια το παλιό μεσαιωνικό χωριό. Στο σημερινό χωριό, στην πλατεία που βρίσκεται η εκκλησία, που χτίστηκε το 1958, βρέθηκαν πολλοί βυζαντινοί τάφοι. Δίπλα στη Σέα υπάρχουν θεμελιώσεις παλαιού βυζαντινού υδραγωγείου. Ο υδραγωγός («Χτήρι»), που το πλάτος του ξεπερνά το ένα μέτρο, διέρχεται από τον παλιό οικισμό της Πίσω Ρούγας. Εκεί, περνά με σήραγγα έναν λόφο (στην «Τρύπα») και φθάνει έξω από το δυτικό τείχος της Αρχαίας Μεσσήνης.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν η βυζαντινή εκκλησία του Αγίου Σπυριδώνα στο νεκροταφείο του χωριού (όπου σώζονται ελάχιστες τοιχογραφίες), η Αγία Παρασκευή, ο Άγιος Δημήτριος κ.λ.π. Επίσης, εξαιρετικής ομορφιάς είναι τα τοπία Κρύα Βρύση, Βρύση του Μουρίκη, οι καταρράκτες της Κρέμασης και του Παλιόμυλου, του Λύκου, η Μεγάλη Βρύση κ.ά.

Το δημοτικό διαμέρισμα Κεφαλινού είναι χτισμένο στους πρόποδες του όρους Καψάλα. Χρονολογείται από τον 11^ο – 12^ο αιώνα μ.Χ. Χτίστηκε από έναν Νορμανδό τσιφλικά που τον έλεγαν Κεφαλινό από τον οποίο πήρε και το όνομά του.

Μπροστά στο χωριό και ανατολικά υψώνεται το βουνό Παναγιά, που στην κορυφή του είναι χτισμένη η εκκλησία της Παναγίας με την ονομασία «Κατάθεση Τιμίας Ζώνης».

Το Κεφαλινό έχει άφθονα και κρυστάλλινα νερά τα οποία πηγάζουν από τις βρύσες που βρίσκονται στα τρία ακραία σημεία του χωριού. Οι βρύσες αυτές στολίζονται με μεγάλα, δροσερά και σκιερά πλατάνια. Πρόκειται για την Πάνω Βρύση (πηγάζει από την πλαγιά του βουνού Καψάλα και ήταν χτισμένη με δύο πέτρινα καμάρια, εκ των οποίων σήμερα σώζεται το ένα), την Πέρα Βρύση (που υπολογίζεται ότι είναι άνω των 700 ετών και αποτελείται από δύο πηγές) και την Κρύα Βρύση που πηγάζει κάτω από το ιερόν της εκκλησίας του Αγίου Αθανασίου.

Τέλος, το Κεφαλινό είναι η πατρίδα του ήρωα του 1821 Ηλία Κορμά, οπλαρχηγού των Κοντοβουνίων και εξέχουσας μορφής της περιοχής. Σκοτώθηκε με άλλους συμπατριώτες και συγχωριανούς του, στη μάχη στο Μανιάκι.

Επίσης, αξίζει να επισκεφθεί κανείς, στο δημοτικό διαμέρισμα της Λάμπαινας, το χώρο της Πάνω Βρύσης, το οποίο έχει ανακηρυχθεί

«διατηρητέο μνημείο

απαράμιλλου φυσικού κάλλους» και την εκκλησία του Αι – Γιώργη με θέα όλο τον κάμπο του Παμίσου. Έχει τη μορφή τετραγωνικού πυργίσκου με σταυρό στην κορυφή και συνδυάζεται με τη στοά της τρίκλιτης βασιλικής του Αι – Γιώργη, στοιχείο που συνδέεται άμεσα με θρησκευτικές πεποιθήσεις και εθνικά ιδανικά και ανοίγει το δρόμο στο νεοβυζαντινισμό, με την απομάκρυνση από τις μνήμες της Τουρκοκρατίας και την απόδοση συμβολικού χαρακτήρα μνημειακού ύφους.

Στην καρδιά, τώρα, της Αρχαίας Μεσσήνης και στη δυτική πλαγιά του όρους Ιθώμη, βρίσκεται το χωριό Μαυρομμάτι (δημοτικό διαμέρισμα Μαυρομματίου). Πήρε το όνομά του από το στόμιο της αρχαίας πηγής – βρύσης (Κλεψύδρας) και κουβαλά τους αρχαίους θρύλους και παραδόσεις της γύρω περιοχής. Εκτός των άλλων, εδώ βρίσκεται το μουσείο στο οποίο εκτίθεται πλούσιο αρχαιολογικό υλικό που έχει αποθησαυριστεί από το χώρο της Αρχαίας Μεσσήνης με τις κατά καιρούς ανασκαφές. Στη θέση «Σπέλουζα», βορειοανατολικά του χωριού, πάνω σε πλάτωμα, έχει εντοπισθεί το Ιερό της Αρτέμιδος Λιμνάτιδος. Στο Μαυρομμάτι ανήκει και ο οικισμός Πετράλωνα.

Το δημοτικό διαμέρισμα Ρευματιάς ιδρύθηκε από χριστιανούς νομάδες Αρβανίτες κατά την περίοδο 1360 – 1405 μ.Χ. Είναι χτισμένος ανάμεσα σε βουνά, σε ένα βαθύπεδο εξαιρετικής ομορφιάς και απαράμιλλου φυσικού κάλλους. Πνίγεται στο πράσινο των δέντρων και των κήπων, όπου ρέουν γάργαρα νερά και κελαηδούν αηδόνια και κοτσούφια. Απέχει 40 χλμ. από την Καλαμάτα.

Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου (2)

Τρίκλιτος ναός βυζαντινού ρυθμού με οκτάγωνο τρούλο. Κτίστηκε από το 1901 έως το 1906 από Ηπειρώτες μαστορες και αποτελεί την κεντρική εκκλησία του χωριού, τον ενοριακό ναό.

Κανάλια - μερική άποψη των υδάτινων πιδάκων (3)

Ένα εξαιρετικής ομορφιάς τοπίο, όπου εναλλάσσεται η άγρια φύση των απότομων βράχων με τους καταπράσινους κήπους και τα σκιερά πλατόνια. Χάρμα οφθαλμών οι πιδακες που σχηματίζονται από το νερό που χύνεται από τους βράχους. Στα χρόνια της ακμής του χωριού ήταν η ποτίστρα και ο στάβλος χιλιάδων αιγοπροβάτων. Τώρα όμως όλα ησυχάζουν. Απομένει ιδανικός τόπος αναψυχής και ξεκούρασης.

Πλατανάκια: πέτρινο παραδοσιακό γεφύρι (4)

Πανδαισία χρωμάτων και παιχνιδίσματα φωτός στο παραδοσιακό αυτό γεφύρι που χτίστηκε προ του 1900, για να ενώσει τις δύο περιοχές του χωριού.

Ταμπούρι: άποψη σπηλαίου (5)

Στη σειρά των βράχων των καναλιών υπάρχει το σπήλαιο «Ταμπούρι» με κύρια είσοδο και κρυφή έξοδο. Στα δισεκτα χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν το κρησφύγετο πολλών κοντοβουνίσικων αγωνιστών, αλλά και των Κολοκοτρωναίων, όπως και του περίφημου κλεφταρματωλού καπετάνιου Ζαχαριά Μπαρμπισιώτη. Διαθέτει σταλακτίτες και σταλαγμίτες.

2.5 Δήμος Οπύλου – Μεσσηνιακή Μάνη

Ο δήμος Οπύλου είναι ένας από τους πέντε καποδιστριακούς δήμους της Μάνης και αποτελεί την καρδιά της στο νοτιότερο τμήμα της. Συνορεύει ανατολικά με το δήμο ανατολικής Μάνης και το δήμο Γυθείου, βόρεια επίσης με το δήμο Γυθείου και το δήμο Λεύκτρου και νότια και δυτικά βρέχεται από τον Μεσσηνιακό κόλπο. Αποτελείται από 81 οικισμούς, που συνθέτουν 18 δημοτικά διαμερίσματα και έχει πληθυσμό 5.244 κατοίκους, αγρότες στην πλειοψηφία τους. Αρκετοί ασχολούνται με το εμπόριο και τις υπηρεσίες τουρισμού.

Αξίζει να αναφερθεί ότι από τους 118 παραδοσιακούς οικισμούς της Πελοποννήσου, οι 98 βρίσκονται στη Μάνη και από αυτούς οι 67 βρίσκονται στο δήμο Οπύλου.

Η Μεσσηνιακή Μάνη, μια σύνθεση από φυσικές ομορφιές και επιβλητικά βουνά, έχει πολλά να προσφέρει στον επισκέπτη, όμορφη και ενδιαφέρον σε όλες τις εποχές του χρόνου. Είναι τόπος της πέτρας και του γαλάζιου της θάλασσας και των καταπληκτικών φαραγγιών. Μοναδική εικόνα άγριας

ομορφιάς, με στοιχεία της τους αγέρωχους Μανιάτικους πύργους μοναδικής αρχιτεκτονικής, τις βυζαντινές εκκλησίες, που σηματοδοτούν τη συνεχή πορεία του αδούλωτου τόπου. Σε όλη την Μεσσηνιακή Μάνη η παράδοση διατηρείται αληθινά ζωντανή δίνοντας ένα τοπικό χρώμα με πολλές εκδηλώσεις. Με αφετηρία την Καρδαμύλη και την Στούπα μπορεί να επισκεφθεί κανείς τα γραφικά χωριουδάκια της, το φαράγγι του Βυρού και του Ριντόμου.

Η Καρδαμύλη βρίσκεται παραλιακά 35 χλμ. νότια της Καλαμάτας (δήμος Λεύκτρου) και εντοπίζεται στο βόρειο εξωτερικό τμήμα της Μάνης, η οποία βρίσκεται στο μεσαίο πόδι της Πελοποννήσου. Είναι μια μαγευτική περιοχή με ιστορική καταγωγή που διατηρεί το

προομηρικό όνομά της και αναφέρεται από τον Όμηρο ως πρώτη από τις «επτά ευνομούμενες και καλώς κατοικούμενες πόλεις» που ο Αγαμέμνων θα έδινε προίκα στον Αχιλλέα αν νυμφευόταν μια από τις τρεις κόρες του. Η παράδοση μας πληροφορεί ότι στην Καρδαμύλη βρίσκονται οι λαξευμένοι σε βράχο δίδυμοι τάφοι των Διοσκούρων Κάστορα και Πολυδεύκη, ημίθεων γιων του Δία και της Λήδας. Συνδεδεμένη με ηρωικούς αγώνες, την 6^η Ιανουαρίου 1821 αποβιβάστηκε στην Καρδαμύλη ερχόμενος από τη Ζάκυνθο ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης και φιλοξενείται στο αρχοντικό του πατρικού του φίλου καπετάν Παναγιώτη Μουρτζίνου. Η φιλική εταιρεία έχει ορίσει την Μάνη ως τόπο οργανώσεως και ορμητηρίου της επανάστασης. Ο Κολοκοτρώνης είχε λάβει εντολή να πάει στη Μάνη (Καρδαμύλη) να ενώσει τους Μανιάτες για το ξεκίνημα της Εθνεγερσίας. Σήμερα, προσελκύουν την προσοχή ο μεγαλοπρεπής ναός του Αγίου Σπυριδώνος με τους πύργους και τα πυργόσπιτα στην Πάνω Καρδαμύλη, δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Ο επισκέπτης θα βρει στην Καρδαμύλη ότι χρειάζεται για

την εξυπηρέτησή του (δημόσιες υπηρεσίες, αστυνομία, τράπεζα, ιατρείο, ταχυδρομείο). Είναι ένας ζωντανός και ευχάριστος τόπος για διακοπές.

Η Στούπα τώρα, είναι ένα παραθαλάσσιο χωριό του Μεσσηνιακού κόλπου που απέχει 45 χλμ. από την Καλαμάτα και 55 χλμ. από το Αεροδρόμιο. Είναι ένα χωριό της Μεσσηνιακής Μάνης που μπορεί να γοητέψει τον επισκέπτη όλες τις εποχές του χρόνου. Ανατολικά του χωριού

υψώνεται το κάστρο που υπήρξε Ακρόπολη της παλιάς πολιτείας του Λεύκτρου. Κατά τον Πausανία υπήρχε ο ναός της Αθηνάς με το άγαλμά της. Την περίοδο της Φραγκοκρατίας (1204 – 1259) το κάστρο ανοικοδομήθηκε και ονομάστηκε Μποφώρ. Εδώ εμπνεύστηκε ο Νίκος Καζαντζάκης και έγραψε το έργο του «Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά».

Το καλοκαίρι η θάλασσα και η καθαρή αμμουδιά είναι πρόκληση για τους λάτρεις του υγρού στοιχείου. Η περιοχή διαθέτει δυο παραλίες, την παραλία της Στούπας και την παραλία της Καλογριάς. Το μεσημέρι ή το βράδυ τι πιο ωραίο να συνδυάσει κανείς φαγητό σε ένα από τα πολλά παραλιακά εστιατόρια – ταβέρνες – ουζερί με ντόπιο κρασί και θέα τη θάλασσα. Η προσεγμένη ποιότητα, η ποικιλία φαγητών, η πρόθυμη εξυπηρέτηση μπορούν να ικανοποιήσουν και τον πιο απαιτητικό επισκέπτη. Η δύση του ηλίου κάθε βράδυ βάφει με τα πιο όμορφα χρώματα τη θάλασσα, το χωριό στην πιο καλή του ώρα. Ώρα για ειδυλλιακές φωτογραφίες, για περπάτημα στην παραλία ή έως το κοντινό γραφικό χωριουδάκι, το Λεύκτρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Η Μεσσηνία της 3^{ης} χιλιετίας π. Χ.

Η πρώτη, η πιο μακρινή πολιτιστική διαδρομή από πλευράς ιστορικής απόστασης, είναι η Μεσσηνία της τρίτης χιλιετίας π. Χ. Τρία είναι τα πιο σημαντικά κέντρα εκείνης της πολύ μακρινής εποχής που υπάρχουν στη Μεσσηνία: η περιοχή του γραφικού ορμίσκου της Βοϊδοκοιλιάς, δίπλα στο Ρωμανού Πυλίας, τα Νιχώρια Καρποφόρας, πολύ κοντά στο Πεταλίδι και τα Ακοβίτικα, λίγο έξω από την Μεσσηνιακή πρωτεύουσα.

Η περιοχή της Βοϊδοκοιλιάς ήταν μέχρι πρότινος γνωστή ως χώρος που κατοικήθηκε μέχρι το 2.700 π. Χ. από ανθρώπους της Νεολιθικής εποχής. Σήμερα, έχει γίνει διεθνώς γνωστή για τα πιο σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα, ανάμεσα στα οποία συμπεριλαμβάνονται: ο πρωτοελλαδικός Οικισμός (η έρευνα στη Βοϊδοκοιλιά απεκάλυψε μέρος μιας πόλης : το Βιοτεχνικό κέντρο, τον κλίβανο που έψηναν τα κεραμικά, τις αποθήκες λαδιού και σπαριού), ο Μεσοελλαδικός Τύμβος και ο γνωστός Θολωτός τάφος που αποδίδεται στο γιο του Νέστορα, τον Θρασυμήδη.

Τα Νιχώρια είναι η δεύτερη αρχαιολογική θέση που έχει ανασκαφεί πρόσφατα. Βρίσκεται στο λόφο των Νιχωρίων, δίπλα στη σημερινή καρποφόρα. Ταφικά μνημεία αλληλοδιαδόχων οικισμών ερευνήθηκαν στις θέσεις Ριζόμυλος, Τουρκοκίβουρα, Ακόνες και Λακκούλες, καθώς και στο Βαθύρεμα. Ο οικισμός των Νιχωρίων κατοικήθηκε από την Μεσοελλαδική εποχή έως και τους Βυζαντινούς χρόνους.

Ο μεγαλύτερος και πλουσιότερος σε ευρήματα Θολωτός Τάφος έχει ύψος 5,60 μέτρα, διάμετρο θαλάμου 6,60 μέτρα και μήκος διαδρόμου 8,90 μέτρα.

Η περιοχή Ακοβίτικα, δυτικά της Καλαμάτας, απεκαλύφθη τυχαία το 1969 κατά την διάνοιξη της νέας κοίτης του ποταμού Άριος. Οι περιορισμένης έκτασης ανασκαφές (1969 – 1971) που έχουν γίνει εκεί, απεκάλυψαν ένα κτιριακό συγκρότημα μιας πόλης εκείνης της μακρινής

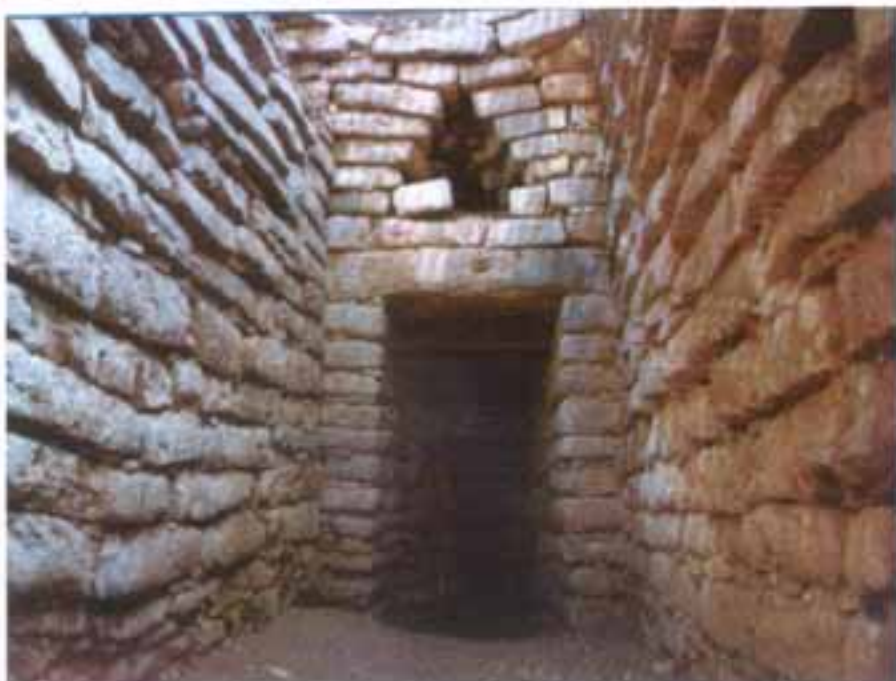
εποχής (3.000 περίπου χρόνια π. Χ.), με εξαιρετικά προηγμένη αρχιτεκτονική δημιουργία. Έφεραν στο φως δυο τεράστια κτίρια (μέγαρα) της περιόδου 2.500 – 2.200 π. Χ., με δυο ορόφους. Τα θεμέλια των δυο ηγεμονικών κατοικιών βρίσκονται κάτω από την επιφάνεια του εδάφους και της θάλασσας. Όμως, την εποχή της ακμής τους, μαζί με τον παρακείμενο Ναό του Ποσειδώνα, βρίσκονταν σε ύψος τουλάχιστον επτά μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας.

3.2 Θολωτοί τάφοι

Η δεύτερη πολιτιστική διαδρομή στον εξαιρετικό Μεσσηνιακό πολιτισμό είναι εκείνη που μπορούμε να ονομάσουμε «ο δρόμος των θολωτών τάφων». Σύμφωνα με τους αρχαιολόγους, ο θολωτός τάφος, εξαπλώθηκε σε όλη την Ηπειρωτική Ελλάδα και έφθασε στην κορύφωσή του, στις Μυκήνες, με τον θησαυρό του Ατρέα.

Η Μεσσηνία ολόκληρη είναι κατάσπαρτη από θολωτούς τάφους: από τον Κάμπο Αβίας έως το Καπλάνι Ακριτοχωρίου, από το Άνω Ψάρι έως το Χαροκοπειό, και από τη Μάλθη μέχρι την Βοϊδοκοιλιά και την Άνθεια.

Μάλθη: Στην μεγάλη αυτή Ακρόπολη, που ήκμασε τη 2^η χιλιετία π.Χ. υπάρχει ο πιο καλοδιατηρημένος θολωτός τάφος της Ελλάδας. Σώζεται ολόκληρη η ανωδομή του. Ακόμα

και η πέτρα, το «κλειδί» όπως λέγεται, που σφράγιζε την κορυφή της κυψελοειδούς κατασκευής του.

Περιστεριά: Πρόκειται για ένα επιβλητικό φυσικό τοπίο, πάνω από τον Κυπαρισσήεντα

ποταμό, και παράλληλα για ένα σπουδαίο

αρχαιολογικό χώρο δίπλα στην

Κυπαρισσία, που δικαίως αποκαλείται,

για τον πλούτο των ευρημάτων του και

το μέγεθος των κτισμάτων του, και

«Μυκήνες της Δυτικής

Πελοποννήσου»

(Σπύρος Μαρινάτος).

Την εποχή εκείνη, 2^η χιλιετία π.Χ., ήταν η

δεύτερη σε σημασία περιοχή της ηπειρωτικής Ελλάδας, μετά την Αργολίδα.

Μέχρι αυτή την στιγμή, στην Περιστεριά, έχουν βρεθεί τέσσερις θολωτοί τάφοι, η αρχή ενός ανακτόρου και πολλά σπίτια της εποχής. Ανάμεσα στους θολωτούς τάφους υπάρχει ο μεγαλύτερος που έχει ανασκαφεί στη Μεσσηνία και ένας από τους μεγαλύτερους της χώρας.

Οι τάφοι της Περιστεριάς έκρυβαν χρυσά κύπελλα και κοσμήματα, καθώς και σπουδαία αγγεία, που σήμερα εκτίθενται στο μουσείο της Χώρας Τριφυλίας.

Εγκλιανός: Πρόκειται για τρεις θολωτούς τάφους του ανακτόρου του Νέστορα στον Εγκλιανό, κοντά στη Χώρα Τριφυλίας.

Οσμάναγας: Ο παλαιότερος θολωτός τάφος της Ηπειρωτικής Ελλάδας, που χρονολογείται στα τέλη του 17^{ου} αιώνα π.Χ., βρίσκεται στον Οσμάναγα Κορυφασίου. Η κατάσταση της συντήρησής του είναι αντιστρόφως ανάλογη με τη σημασία του.

Βοϊδοκοιλιά: Δίπλα στον υδροβιότοπο του Διβαρίου Γιάλοβας, ένα τοπίο εξαιρετικού φυσικού κάλλους. Στον αποκαλυφθέντα εκεί προϊστορικό πρωτοελλαδικό οικισμό, που αναφέρεται παραπάνω, υπάρχει ένας θολωτός τάφος, που ο Μαρινάτος, ακολουθώντας τα λεγόμενα του Πausανία, αποδίδει στον γιο του Νέστορα, Θρασυμήδη.

Ο θολωτός τάφος ξεπηδά μέσα από προγενέστερο τύμβο, γεγονός που αποδεικνύει γλαφυρά και εύγλωττα αυτό που υποστηρίζει ο καθηγητής κ. Κορρές, ότι δηλαδή ο θολωτός τάφος γεννήθηκε στη Μεσσηνία, ξεπηδώντας μέσα από τους τύμβους.

Άνθεια Ελληνικά (Μυκηναϊκή Νεκρόπολη): εδώ θα μπορούσε να ολοκληρώνεται ο δρόμος των θολωτών τάφων. Η κατοίκηση στην περιοχή των Ελληνικών – λοφοσειρά μήκους περίπου 1 χλμ. στα ανατολικά των κοινοτήτων Άνθειας και Αίπειας – ανάγεται στα

μέσα της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ.. Θολωτός ηγεμονικός μυκηναϊκός τάφος με διάμετρο θαλάμου 10,30 μ. υπάρχει στα δυτικά της λοφοσειράς.

3.3 Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά στοιχεία

Τέτοια στοιχεία που εντοπίζονται στη Μεσσηνία είναι τα παρακάτω:

- Η Ανάληψη Φιλιατρών με τοιχογραφίες του 13^{ου} και 15^{ου} αιώνα (13^{ος} αιώνας)
- Ταξιάρχης Πολίχνης με τοιχογραφίες του 18^{ου} αιώνα (10^{ος} αιώνας)
- Άγιος Νικόλαος στο Μαυρομάτι Ιθώμης (11^{ος} αιώνας)
- Ο ιερός ναός της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος που βρίσκεται κοντά στα Φιλιατρά (Χριστιάνοι) και αποτελεί από αρχιτεκτονικής άποψης, το σημαντικότερο βυζαντινό μνημείο της Μεσσηνίας, δείγμα άνθισης του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού στην περιοχή
- Ο Άγιος Ονούφριος στη Μεθώνη. Λέγεται και «κατακόμβες του Αγίου Ονουφρίου». Λαξευτό κοιμητήριο με 6 θαλάμους και 28 τάφους. Μνημείο παράλληλο και με μνήμες από τις παλαιοχριστιανικές κατακόμβες της Σικελίας
- Το Ανδρομονάστηρο, κοντά στο χωριό Μαγγανιακό
- Η Σαμαρίνα (12^{ος} αιώνας), στην Καλογερόραχη. Ιερός ναός της Οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας. Το μόνο μνημείο με τοιχογραφίες που αποδίδονται σε Κωνσταντινοπολίτικο εργαστήριο
- Ίερά Μονή Βουλκάνου, κοντά στο Μαυρομάτι Ιθώμης με τοιχογραφίες του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα)
- Άγιος Πέτρος, στη Μαγούλα Μελιγαλά
- Άγιος Γεώργιος, στο δήμο Νέστορος και την Ανδρούσα

➤ Άγιος Στέφανος, στον Μελιγαλά και Ταξιάρχης Μελιγαλά (19^{ος} αιώνας)

➤ Ταξιάρχης Ασπροχώματος (14^{ος} αιώνας)

➤ Παναγία η Γραβιτσιανή και η Αγία Σοφία, στην Κορώνη

➤ Άγιος Ανδρέας, στη Λογγά

➤ Άγιος Βασίλειος, στη Μεθώνη. Τρίκλιτος σταυροειδής, εγγεγραμμένος με τρούλο, που χρονολογείται στον 10^ο – 11^ο αιώνα

➤ Άγιος Γεώργιος, στην Άνθεια

➤ Ο Σταυρός της Πολιανής

➤ Άγιος Παντελεήμονας, στην Πολιανή

➤ Κοίμηση της Θεοτόκου, στη Θουρία

➤ Άγιος Σπυρίδωνας Αγρίλου (14^{ος} αιώνας)

➤ Η παναγία η Χαλεβιδιώτισσα, στα Αρφαρά

➤ Ο Αγιάννης, στην Άμφεια

➤ Ο Άγιος Χαράλαμπος, στα Αρφαρά (14^{ος} αιώνας)

➤ Αγία Θεοδώρα, στην Ανδανία

➤ Κοίμηση της Θεοτόκου, στη Μικρομάνη

➤ Άγιος Νικόλαος – Αθανάσιος – Γεώργιος – Χαράλαμπος και Δημήτριος Καλαμάτας (10^{ος} αιώνας)

➤ Προφήτης Ηλίας Καλαμάτας, στο Σανατόριο (18^{ος} αιώνας)

➤ Άγιος Κωνσταντίνος, Ιερά Μονή Καλογραιών Καλαμάτας

➤ Άγιος Ιωάννης ο Σηλαιώδης, μεταβυζαντινό ασκητήριο, μοναδικό στην Καλαμάτα (17^{ος} αιώνας)

➤ Ο Μητροπολιτικός Ναός της Υπαπαντής του Σωτήρος. Η περιφορά – λιτανεία καθιερώθηκε στις 2 Φεβρουαρίου του 1884 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα

➤ Ιερά Μονή Βελανιδιάς, Καλαμάτα

- Άγιος Νικόλαος Εφεσίου Καλαμάτας
- Άγιοι Απόστολοι Καλαμάτας (11^{ος} αιώνας). Μνημείο σύμβολο της Ελληνικής Επανάστασης
 - Ιερά Μονή Μαρδακίου, στην περιοχή της Νέδουσας Αλαγωνίας. Χτίστηκε το 1504. Αποτελούσε το ορμητήριο του Νικητάρá και των άλλων αγωνιστών της περιοχής
 - Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννου Μελέ, στην Αρτεμισία
 - Άγιος Νικόλαος Αλαγωνίας
 - Ιερά Μονή Σιδηρόπορτας, κοντά στο Καρβέλι
 - Ιερά Μονή Δήμιοβας, στο Ελαιοχώρι (8^{ος} αιώνας)
 - Ιερός Ναός Παμεγίστων Ταξιαρχών, στο Λαδά
 - Άγιος Νικόλαος, Καλιανέικα (13^{ος} αιώνας)
 - Άγιοι Θεόδωροι, Κάμπος Αβίας
 - Ιερά Μονή Ανδρουμπεβίτσας, κοντά στο Σταυροπήγιο
 - Άγιος Σπυρίδων, στην παλιά Καρδαμύλη, μέσα στο συγκρότημα Μούρτζινου
 - Η Αγία Παρασκευή στους Δολούς όπου λειτούργησε ένα από τα πρώτα Κρυφά Σχολεία
 - Αγία Κυριακή, Σωτηριάνικα (13^{ος} αιώνας)
 - Άγιοι Θεόδωροι, Εισόδεια της Θεοτόκου, Άγιος Νικόλαος και Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου, Προάστειο
 - Αγιαννάκης και Άγιος Πέτρος, Καστανιά
 - Μεταμόρφωση του Σωτήρος, Μηλέα
 - Άγιος Βασίλειος και Γεώργιος, Θαλάμες
 - Άγιοι Ανάργυροι, Ανάληψη και Άγιος Γεώργιος, Νομπσι
 - Μεταμόρφωση του Σωτήρος και Αγία Σοφία, Λαγκόδα
 - Άγιος Νικόλαος, Πλάτσα, Τρίκλιτη Βασιλική (10^{ος} αιώνας)
 - Εισόδεια της Θεοτόκου, Πλάτσα
 - Μεταμόρφωση του Σωτήρος, Νομιτσι. Έχει ιδανικές αναλογίες και μοναδικά γλυπτά επιθήμητα με σκηνές από ζωικό

βασίλειο. Χρονολογείται στον 11^ο αιώνα με τοιχογραφίες του 15^{ου} αι.

3.4 Κάστρα

Οι αναταραχές και οι συνεχείς πόλεμοι στη Μεσσηνία, οδήγησαν στην κατασκευή αμυντικών συστημάτων. Τα μεγαλύτερα οχυρωματικά έργα είναι οχυρώσεις των πόλεων, που έχουν επιβιώσει μέχρι σήμερα, σε αντίθεση με τους αστικούς οικισμούς που προστάτευαν, οι οποίοι έχουν καταστραφεί σχεδόν ολοσχερώς.

Τα περισσότερα κάστρα έχουν χτιστεί σε θέσεις παλαιότερων βυζαντινών ή στη θέση αρχαίων ελληνικών, κυρίως από τους Φράγκους. Οι Ενετοί, και στις δυο περιόδους της Ενετοκρατίας, τα επισκέυασαν και τα ενίσχυσαν, ενώ κράτησαν την Μεθώνη και την Κορώνη, την περίοδο της Φραγκοκρατίας, οι οποίες παρείχαν ασφαλές καταφύγιο και βρίσκονταν στη μέση του ταξιδιού, από τη Βενετία στους Αγίους Τόπους. Οχύρωσαν τις πόλεις με εντυπωσιακά κάστρα.

Νιόκαστρο

Στην νότια είσοδο του όρμου της Πύλου οικοδομείται το 1573 από τους Τούρκους το Νιόκαστρο λίγο μετά την ήττα τους στην ναυμαχία της Ναυπάκτου (1571). Το κάστρο μένει στην κατοχή τους μέχρι το 1686, οπότε περνά στην κατοχή των Ενετών. Το 1715 ανακαταλαμβάνεται από τους Τούρκους ως την πολιορκία και παράδοση του στον Αλέξιο Ορλώφ κατά την διάρκεια των Ορλωφικών. Πυρπολείται και εκκενώνεται ύστερα από την αποτυχία του κινήματος. Στον αγώνα της ανεξαρτησίας αλλάζει διαδοχικά χέρια για να ελευθερωθεί τελικά από τον Γάλλο στρατηγό Μαιζόν

το 1828 και να παραδοθεί στον εκπρόσωπο της ελληνικής κυβέρνησης, στρατηγό Νικηταρά.

Έχει περίμετρο 1566 μέτρα και καταλαμβάνει έκταση 80 στρέμματα μαζί με την τάφρο και τα προτειχίσματα. Χωρίζεται σε δυο τμήματα: τον περίβολο (κάτω Κάστρο) και την Ακρόπολη (πάνω Κάστρο).

Κάστρο Κορώνης

Το κάστρο, με έκταση 400 στρέμματα, καταλαμβάνει το ψηλότερο σημείο της χερσονήσου και ελέγχει τα θαλάσσια περάσματα. Δεσπόζει στον οικισμό της Κορώνης και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της ζωής της, δεδομένου ότι υπάρχουν κατοικίες και σημαντικά λατρευτικά κτίρια στο εσωτερικό του, αλλά και έξω από τα τείχη, δεμένα σε ένα πυκνό οικιστικό ιστό. Είναι κτισμένο πάνω στα ερείπια της Μεσσηνιακής αρχαίας Ασίνης. Η ιστορία του ανάγεται στον 6^ο ή 7^ο μ.Χ. αιώνα και είναι σε χρήση κατά τη διάρκεια των βυζαντινών χρόνων. Το 1206 οι Ενετοί κατακτούν την Κορώνη και τη χρησιμοποιούν ως κέντρο εφοδιασμού. Οχυρώθηκε από τους Βενετούς τον 13^ο αιώνα και εμπλουτίστηκε με πύργους και πολεμίστρες.

Κάστρο Μεθώνης

Το κάστρο αυτό είναι χτισμένο σε φυσικά οχυρά θέση, σε βραχώδες ακρωτήριο, στο νοτιοδυτικό τμήμα της Μεσσηνίας. Η θέση αυτή, με το φυσικό λιμάνι, είχε επισημανθεί από την αρχαιότητα, τον 7^ο αιώνα π.Χ. Από το 395 μ.Χ. μέχρι το 1204 χρησιμοποιείται ως φρούριο των Βυζαντινών.

Η παραμονή των Φράγκων στη Μεθώνη είναι σύντομη. Το 1206 οι Ενετοί καταλαμβάνουν την περιοχή. Το κάστρο άλλαζε πολλές φορές χέρια, μέχρι το 1829 που απελευθερώθηκε από τους Τούρκους χάρη στο στρατηγό Μαιζόν. Χαρακτηριστική περίοδος για το κάστρο είναι αυτή της Ενετοκρατίας, οπότε άκμασε και ο οικισμός της Μεθώνης.

Εντός του κάστρου βρίσκονται λείψανα αστικών και εκκλησιαστικών οικοδομημάτων:

- Ναός Μεταμόρφωσης Σωτήρος (1833)
- Ερείπια τουρκικών λουτρών

- Ερειπωμένο οίκημα που χρησίμευσε ως κατάλυμα του Ιμπραήμ Πασά και του Γάλλου στρατηγού Μαιζόν
- Δεξαμενές
- Λείψανα νεκροταφείου των Βρετανών αιχμαλώτων κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου.

Στη νότια άκρη της Μεθώνης, απέναντι από το κάστρο, βρίσκεται το Μπούρτζι: Οχυρωμένο νησάκι με οκταγωνικό πύργο κτισμένο με ισοδομική τοιχοποιία.

Κάστρο Ανδρούσας

Ένα από τα σημαντικότερα κάστρα της Πελοποννήσου κατά τον Μεσαίωνα. Θεωρείται κτίσμα του Γουλιέλμου Βιλλεαρδουίνου (μέσα 13^{ου} αιώνα μ.Χ.). Ήκμασε κατά τον 14^ο και 15^ο αιώνα, εποχή που η περιοχή αποτελούσε Διοικητικό, Πολιτικό και Δικαστικό κέντρο του Πριγκιπάτου. Την εποχή της Ενετοκρατίας αποτελούσε σημαντικότερο κάστρο από το αντίστοιχο της Καλαμάτας.

Η κατασκευή του είναι προσεγγισμένη σε σχήμα τραπεζίου. Το εξωτερικό τείχος ενισχύεται με πύργους, πολυγωνικούς, στρόγγυλους και τετράγωνους και στο εσωτερικό της λιθοδομής του διαμορφώνονται πολλές αψιδωτές κόγχες. Σήμερα σώζεται τμήμα του τείχους της εξωτερικής ζώνης προστασίας.

Κάστρο Λεύκτρου

Βρίσκεται σε ένα έξαρμα του εδάφους στις παρυφές της σημερινής Στούπας. Η συγκεκριμένη οχυρή θέση χρησιμοποιείται από τους Μυκηναϊκούς χρόνους. Στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε κατά τους Πελοποννησιακούς πολέμους και στην εποχή της Φραγκοκρατίας οπότε αναφέρεται ως κάστρο του Μποφώρ (Beaufort).

Κάστρο Ζαρνάτας

Η Ζαρνάτα υπήρξε η πρωτεύουσα της ομώνυμης περιφέρειας της Μάνης. Δεσπόζει στο κέντρο ενός εύφορου λεκανοπεδίου, σε έναν κωνικό λόφο με

ενδιαφέροντα λείψανα από την προϊστορία και την αρχαιότητα. Στα Βυζαντινά χρόνια ο λόφος ήταν οχυρωμένος. Οι σημαντικές καταστροφές από τους Τούρκους τον 15^ο αιώνα οδήγησαν στον αφανισμό του βυζαντινού οικισμού. Το 1618 αναφέρεται ως «Κάστρο της Ζαρνάτας». Ο τριώροφος πύργος και η δώροφη κατοικία ανήκαν στους καπετάνιους της Ζαρνάτας, Κουτήφαρη αρχικά και Κουμουνδούρο κατόπιν.

Κάστρο Μίλα

Το κάστρο του Μίλα βρίσκεται στην κορυφή χαμηλού λόφου κοντά στο Μελιγαλά Μεσσηνίας. Χτίστηκε μετά το 1201, με σκοπό να προστατεύει τους κατοίκους και να ελέγχει τα περάσματα προς την Αρκαδία. Στο κάστρο, ο Κολοκοτρώνης πολέμησε εναντίον των Τούρκων και σκότωσε τον Αγά Δεφτέρ – Κεχαγιά (τοπάρχη της περιοχής με έδρα το Μίλα) απαλλάσσοντας τους χωρικούς από το φόρο της δεκάτης και τον Τούρκικο ζυγό.

3.5 Μουσεία

Πρόκειται για τα μουσεία: Καλαμάτας, Χώρας, Πύλου και Μαυρομματιού και το μικρό μουσείο Ραχών Τριφυλίας. Είναι τα πραγματικά θησαυροφυλάκια της ιστορικής μεσσηνιακής μνήμης και δημιουργίας.

Το πιο σημαντικό, το Μπενάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο, βρίσκεται στην καρδιά του ιστορικού κέντρου της Καλαμάτας, στη συμβολή των οδών Μπενάκη και Παπάζογλου.

Αυτή η ενετικού τύπου οικία, ένα από τα αξιολογότερα κτήρια της πόλης, στεγάζει μια πλούσια συλλογή αρχαιοτήτων, που προέρχονται από διάφορες θέσεις του νομού Μεσσηνίας και χρονολογούνται από την εποχή του Χαλκού έως τους Ρωμαϊκούς χρόνους. Το μουσείο οφείλει το όνομά του στον Αντώνιο Μπενάκη, ιδρυτή του ομώνυμου αθηναϊκού μουσείου. Το 1962, ύστερα από δική του επιθυμία, οι κληρονόμοι του δώρισαν στην Αρχαιολογική Υπηρεσία την παραπάνω οικία, που είχε κτισθεί επί Τουρκοκρατίας το 1742 και είχε συνδεθεί με σημαντικά ιστορικά γεγονότα εκείνης της εποχής. Το 1971 λειτούργησε για πρώτη φορά ως μουσείο. Στην παλιά έκθεση, που εκτεινόταν στο ισόγειο και τον δεύτερο όροφο του κτηρίου, παρουσιάζονταν ευρήματα που προέρχονταν κυρίως από δυο σημαντικές ανασκαφές, της Μάλθης και των Νιχωρίων, αλλά και από άλλες μικρότερες που διεξήγαγε η Ζ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Σήμερα, το πλούσιο εποπτικό υλικό (χάρτες, φωτογραφίες, μακέτες, αναπαραστάσεις) βοηθά τους επισκέπτες να κατανοήσουν καλύτερα και με πιο ολοκληρωμένο τρόπο τις διάφορες εκφάνσεις του πολιτισμού, που επί πολλούς αιώνας αναπτύχθηκε στη μεσσηνιακή γη.

3.6 Αρχαιολογικοί χώροι

Αρχαιολογικό πάρκο Μεσσήνης

Μπορεί κανείς ταξιδεύοντας στην Ελλάδα να συναντήσει σπουδαίους και φημισμένους αρχαιολογικούς χώρους. Μπορεί ταξιδεύοντας μόνο στην Πελοπόννησο να καταστεί ταπεινός προσκυνητής της Αρχαίας Ολυμπίας (Ηλεία), της Επιδαύρου (Αργολίδα) ή του Μυστρά (Λακωνία). Θα φύγει, όμως λιγότερο υπερήφανος και λιγότερο φιλέλληνας, εάν δεν αποθαυμάσει την Αρχαία Μεσσήνη.

Πρόκειται για ένα αρχαιολογικό χώρο που δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από τους ξακουστούς ομοίους του.

Ασκληπιείο

Η Αρχαία Μεσσήνη, μια από τις μεγαλουπόλεις της Ελλάδος στα ελληνιστικά (369 – 146 π.Χ.) και ρωμαϊκά χρόνια (146 π.Χ. – 330 μ.Χ.), ήταν η πρωτεύουσα της ελεύθερης αρχαίας Μεσσηνίας, για επτά ολόκληρους αιώνες. Πολύ δύσκολα θα νιώσει αλλού ο επισκέπτης τόση

συγκίνηση, που επιβάλλει το φυσικό και υποβάλλει το ιστορικό περιβάλλον, πάνω στο οποίο αποτυπώθηκε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, το βήμα της ιστορίας μέσα στο χρόνο. Ακόμα πιο δύσκολα κάποιος θα κατορθώσει να βρει ένα τόσο τεράστιο αρχαιολογικό χώρο, με τους ναούς, τα τείχη, τα σπίτια, τα δημόσια κτίρια να σώζονται σε τόσο μεγάλο ύψος και τόσο καλή κατάσταση.

Ο ευρύτερος χώρος της Αρχαίας Μεσσήνης αποτελεί ένα υπερσύνολο, που σήμερα υποδιαιρείται σε φυσικό, ιστορικό και «σύγχρονο» χώρο:

Ως φυσικός χώρος εννοείται η πεδιάδα των 5.000 – 6.000 στρεμμάτων, που εκτείνεται νοτιοδυτικά των λόφων Ιθώμη και Εύα.

➤ Ως αρχαιολογικός χώρος, υποσύνολο του φυσικού, εκλαμβάνεται η έκταση γης, ανασκαμμένης ή όχι, με ευρήματα και λείψανα πολιτιστικής κληρονομιάς.

➤ Ο αρχαιολογικός χώρος ομαδοποιείται για τις ανάγκες καλύτερης κατανόησης, σε αυτοτελείς ενότητες:

- Η Οχύρωση σε όλο το μήκος της, με κυρίαρχη την Αρκαδικά Πύλη και των γύρω από αυτήν οκτώ πύργων της

- Η Ακρόπολη, σε όλες τις ιστορικές της φάσεις, στην κορυφή του λόφου Ιθώμη, με το αρχαίο ιερό και το Βυζαντινό Μοναστήρι Βουλκάνου,

- Δημόσια κτίρια πολιτικού και λατρευτικού χαρακτήρα,
- Το Θέατρο,
- Η Αγορά,
- Το Στάδιο,
- Το Ηρώο,
- Η Κρήνη,
- Οι Οικίες (μη ανασκαμμένος ακόμα χώρος),
- Οι Βυζαντινές οικοδομικές νησίδες.

Ως «σύγχρονος» χώρος εννοείται εκείνος των δυο πλησιέστερων οικισμών:

- Το Μαυρομμάτι σχεδόν, που είναι κτισμένο πριν από το 1923, εντός των τειχών, σχεδόν, επί της αρχαίας πόλης, και

- Η Αρσινόη, που βρίσκεται τρία χλμ. νοτιοανατολικά από το Μαυρομμάτι, σε ελάχιστη απόσταση έξω από τα τείχη.
- Επίσης, ο Οδικός Άξονας, που συνδέει τους δυο οικισμούς με το Μελιγαλά, δια της Αρκαδικής Πύλης.

Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα

Η ευρύτερη περιοχή της Ορεινής Τριφυλίας συνταιριάζει το εξαιρετικής σημασίας ανθρωπογενές και το απείρου κάλλους φυσικό περιβάλλον.

Διαθέτει μοναδικούς αρχαιολογικούς χώρους με κορυφαίο τον Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα, στις Βάσσεις της Φιγαλείας.

Ο Ναός δημιουργήθηκε το 430 – 420 π.Χ. από τον αρχιτέκτονα του Παρθενώνα Ικτίνο που συνδύασε αρμονικά όλους τους ρυθμούς και τον Αλκαμένη που σκάλισε με τέλειο τρόπο τη ζωφόρο του ναού, ενώ συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής κληρονομιάς από την Unesco.

Άλλα σημαντικά μνημεία του κτιστού ανθρωπογενούς περιβάλλοντος είναι:

- Ο αρχαιολογικός χώρος της Λυκόσουρας, όπου και ευρίσκεται το Ιερό της Δέσποινας και το Μουσείο
- Ο αρχαιολογικός χώρος του Λυκαίου, Ιερός χώρος των Αρκάδων

- Ο Ναός του Πανός (κοντά στη Νέδα), ο μοναδικός που υπάρχει
- Τα δύο φρούρια της Είρας (7^{ος} και 4^{ος} αιώνας π.Χ.), όπου κατά την διάρκεια του Β' Μεσσηνιακού πολέμου ο Αριστομένης επί έντεκα ολόκληρα χρόνια αντιστάθηκε στους Σπαρτιάτες
- Ο αρχαιολογικός χώρος της Φιγαλείας
- Οι Ναοί της **Αρτέμιδος** και της Αφροδίτης, κοντά στον επικούρειο Απόλλωνα
- Το παραδοσιακό χωριό στο Άνω Ψάρι

Αρχαία Μεσσήνη

Η Αρχαία Μεσσήνη βρίσκεται 30 χλμ. Β.Δ. της Καλαμάτας, σε ένα κατεξοχήν ελληνικό φυσικό περιβάλλον. Συνδυάζει την ορεινή μεγαλοπρέπεια των Δελφών και τη χαμηλή παραποτάμια γαλήνη της Ολυμπίας. Την έκτισαν Μεσσήνιοι, ανταποκρινόμενοι στο κάλεσμα του Θηβαίου στρατηγού Επαμεινώνδα από την άνοιξη του 369 π.Χ. Η διαχρονική παρουσία της Αρχαίας Μεσσήνης και του «Νησιού» (της σύγχρονης Μεσσήνης), αποτελεί τμήμα της ταυτότητας όλων των Μεσσηνίων.

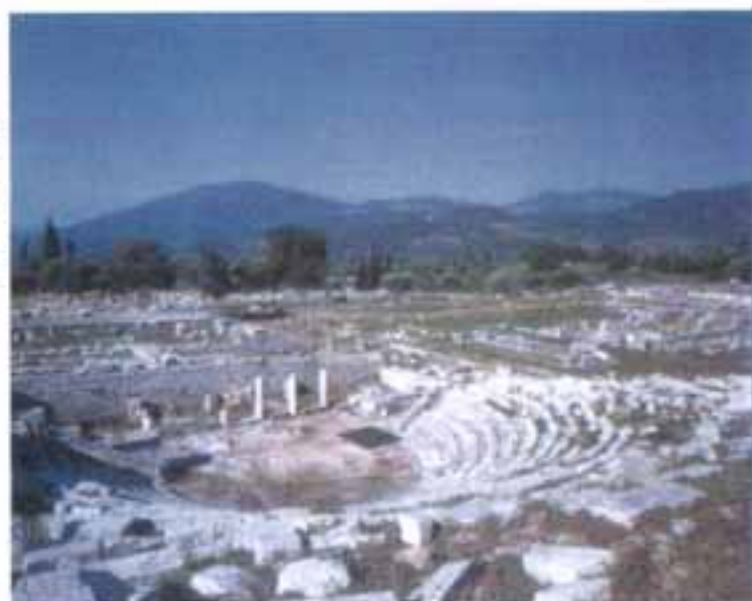
Είναι κυρίως γνωστή από την περιγραφή του Πausανία. Τα δημόσια και ιερά οικοδομήματα και τα γλυπτά που έρχονται στο φως την αναδεικνύουν σε μια από τις σημαντικότερες σε μέγεθος μορφή και διατήρηση πόλεις της αρχαιότητας. Με τις ανασκαφές της νέας περιόδου που

άρχισαν το 1987 και συνεχίζονται, από τον καθηγητή Πέτρο Θέμελη, ήλθαν στο φως τα εξής οικοδομήματα:

1. Δύο Ιερά στη Ν.Δ. πλαγιά του όρους Ιθώμη
2. Η Β. πλευρά της αγοράς της πόλεως
3. Το Ιερό της Δήμητρας και των Διόσκουρων
4. Το Ιερό της Αρτέμιδος Ορθίας
5. Η Β. υπερυψωμένη πτέρυγα του Ασκληπιείου
6. Δημόσιο λουτρό (Βαλανείο)
7. Δύο αίθουσες οικοδομήματος ρωμαϊκών χρόνων
8. Το τμήμα του Ιεροθύσιου
9. Το Στάδιο και το Γυμνάσιο
10. Το τέμενος του Ηρακλή και του Ερμή με τους ναούς και τα λατρευτά αγάλματά τους
11. Το Ηρώο, δωρικός πρόστυλος ναός κτισμένος με υψηλό πόδιο
12. Το δυτικό ανάλημμα του κοίλου του θεάτρου με κλίμακες ανόδου προς το άνω διάζωμα, καθώς και η αντίστοιχη πάροδος με μέρος της σκηνής
13. Η κρήνη Κλεψύδρα, από την οποία υδρεύεται η σημερινή κοινότητα Μαυρομάτι. Ιερό του θεού των υδάτων Αχελώου, εντοπίσθηκε πίσω από τη δεξαμενή της κρήνης.
14. Το **εκκλησιαστήριο**.

Τέλος, η Αρχαία Μεσσήνη δεν έχει καταστραφεί ολοσχερώς, ούτε έχει καλυφθεί από νεώτερους οικισμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Τα νησιά της Μεσσηνίας

Τα έξι νησιά της Μεσσηνίας είναι διασκορπισμένα στα πεντακάθαρα νερά του Ιονίου Πελάγους. Για χρόνια έχουν παραμείνει ανέγγιχτα από ανθρώπινες δραστηριότητες γι' αυτό και διατηρούν την εξωτική τους ομορφιά.

Αν και η παρουσία του ανθρώπου όμως είναι σποραδική, έχει αφήσει κάποια σημάδια. Παρ' όλα αυτά όμως, ο χαρακτήρας των νησιών δεν έχει αλλάξει.

Τα νησιά καλύπτονται από πυκνή βλάστηση, υπάρχουν πολλοί κολπίσκοι και το τοπίο αλλάζει συνεχώς. Ελκύουν τους ανθρώπους που αγαπούν την περιπέτεια

και αυτούς που εύχονται να ανακαλύψουν τα χαμένα μυστικά αυτών των επίγειων παραδείσων.

Κάθε ένα από τα νησιά αυτά είναι μοναδικό και μερικά είναι συνδεδεμένα με ιστορικές στιγμές. Αν εξαιρέσει κανείς το νησί Πρώτη, στο οποίο πηγαίνει συχνά караβάκι από την Μαραθόπολη όλο το καλοκαίρι, τα υπόλοιπα νησιά είναι προσβάσιμα μόνο με ιδιωτικό караβάκι.

ΠΡΩΤΗ

Βουρλιά

Η Πρώτη βρίσκεται απέναντι από την Μαραθόπολη με απόσταση 3 χλμ. Στο παρελθόν, οι ψαράδες το χρησιμοποιούσαν ως καταφύγιο.

Τα υπολείμματα του τείχους, το οποίο χτίστηκε από τους πρώτους κατοίκους και από ευχές για ασφαλή ταξίδια, είναι ένα από τα ενδιαφέροντα αξιοθέατα του νησιού. Στο βόρειο τμήμα του, το οποίο ονομάζεται Βουρλιά, υπάρχει το μοναστήρι της Κοίμησης της Θεοτόκου της Γοργοπηγής που γιορτάζει στις 23 Αυγούστου.

Η Πρώτη είναι ένα ιδανικό μέρος απομόνωσης για κάποιον που επιθυμεί να ξεφύγει από την καθημερινότητα.

ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ

Η Σφακτηρία είναι ένα μεγάλο νησί και προστατεύει τον κόλπο της Πυλίας από τους δυτικούς ανέμους και κάνει το λιμάνι ένα από τα πιο ασφαλή στην περιοχή.

Η παραλία του νησιού είναι απότομη και σε ένα μέρος οι βράχοι πέφτουν κατακόρυφα στο Ιόνιο από ύψος 106 μ.

Οι τάφοι των Ρώσων, οι οποίοι σκοτώθηκαν στη μάχη του Ναυαρίνου και τα μνημεία των Ιταλών Φιλελλήνων Σανταρόζα, Αναγνωσταρά που σκοτώθηκαν το 1825 στη μάχη κατά του Ιμπραήμ, είναι σε αυτό το νησί. Οι τάφοι των Βρετανών βρίσκονται στο Μαραθονήσι ή Χελωνήσι, ένα μικρό βραχώδες νησί στη μέση του κόλπου. Ωστόσο, τα υπολείμματα ενός αρχαίου τείχους μπορούν να παρατηρηθούν καλύτερα από το βορειότερο μέρος του νησιού, την κορυφή του προφήτη Ηλία.

ΟΙΝΟΥΣΣΕΣ

Αυτό το σύμπλεγμα των νησιών, που βρίσκεται απέναντι από τις παραλίες της Μεθώνης, αποτελείται από τα νησιά Σαπιέντζα, Αγία Μαρίνα ή Αγία Μαρκιανή και Σχιζα.

Το μοναδικό δάσος μόνο με δέντρα (χωρίς θάμνους) στη Μεσόγειο, βρίσκεται στο νησί

Σαπιέντζα.

Τα δέντρα

είναι 10 –

12 μ. ύψος

και 10,000

χρόνων. Το

1986 το

δάσος

διακηρύχθη

κε

διατηρητέο

μνημείο

φυσικού

κάλλους.

Πριν φτάσει κανείς στο δάσος, θα δει ένα αναπάντεχο θέαμα, το οποίο οι κάτοικοι της περιοχής το αποκαλούν Σπαρτολάκκα, ένας ανοιχτός και επίπεδος χώρος με ένα ασυνήθιστο πορτοκαλοκίτρινο χρώμα. Στην πραγματικότητα, αυτό το χαρακτηριστικό φαινόμενο πραγματοποιείται λόγω της απολίθωσης μεγάλων ποσοτήτων γύρης λουλουδιών που συσσωρεύεται στην περιοχή.

Αυτός ο ανέγγιχτος παράδεισος χαρακτηρίζεται από τη σημαντική του βιοποικιλία. Ελεύθερα κοπάδια από άγριες κατσίκες (Κρι – Κρι) και μεγάλη ποικιλία πουλιών ζουν ελεύθερα σε αυτό το περιβάλλον.

Το 1209, υπογράφηκε η συνθήκη της Σαπιέντζα στο μοναστήρι που βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του νησιού.

Εκτός από το ότι είναι ένας σημαντικός βιότοπος, η Σαπιέντζα είναι ιδανικός τόπος για κολύμπι. Έχει αμμώδης παραλίες και το πιο ασφαλές λιμάνι στην περιοχή, το Πόρτο Λόγγο. Από το μικρό λιμάνι, μπορεί κανείς να περπατήσει ως τον παλιό πέτρινο φάρο. Ο φάρος αυτός είναι οκταγώνιο κτίριο, 18 μ. ύψος, που χτίστηκε από Βρετανούς γύρω στο 1890.

Το πηγάδι της Σαπιέντζα βρίσκεται βορειοδυτικά του νησιού και είναι το βαθύτερο της Μεσογείου (5,921 μ.).

Η Σχίζα, το μεγαλύτερο νησί του συμπλέγματος, δεν έχει παραλίες ιδανικές για κολύμπι. Στη Βίγλα, τη ψηλότερη κορυφή του νησιού, υπάρχει μια φανταστική σπηλιά με σταλακτίτες.

Η Αγία Μαρίνα, καλύπτεται από πυκνή χαμηλή βλάστηση. Υπάρχει ένα μικρό εκκλησάκι που γιορτάζει στις 17 Ιουλίου και οι ντόπιοι καταφθάνουν με καραβάκια και συμμετέχουν στην εορταστική εκδήλωση.

BENETIKO

Το νησί Βενέτικο τοποθετείται στο νοτιότερο τμήμα της Μεσσηνίας, απέναντι από το ακρωτήριο Ακρίτα. Είναι ένα έρημο νησί και η παραλία του απότομη με κοφτερά βράχια. Υπάρχει όμως μια μικρή παραλία στη βορειοανατολική μεριά του νησιού.

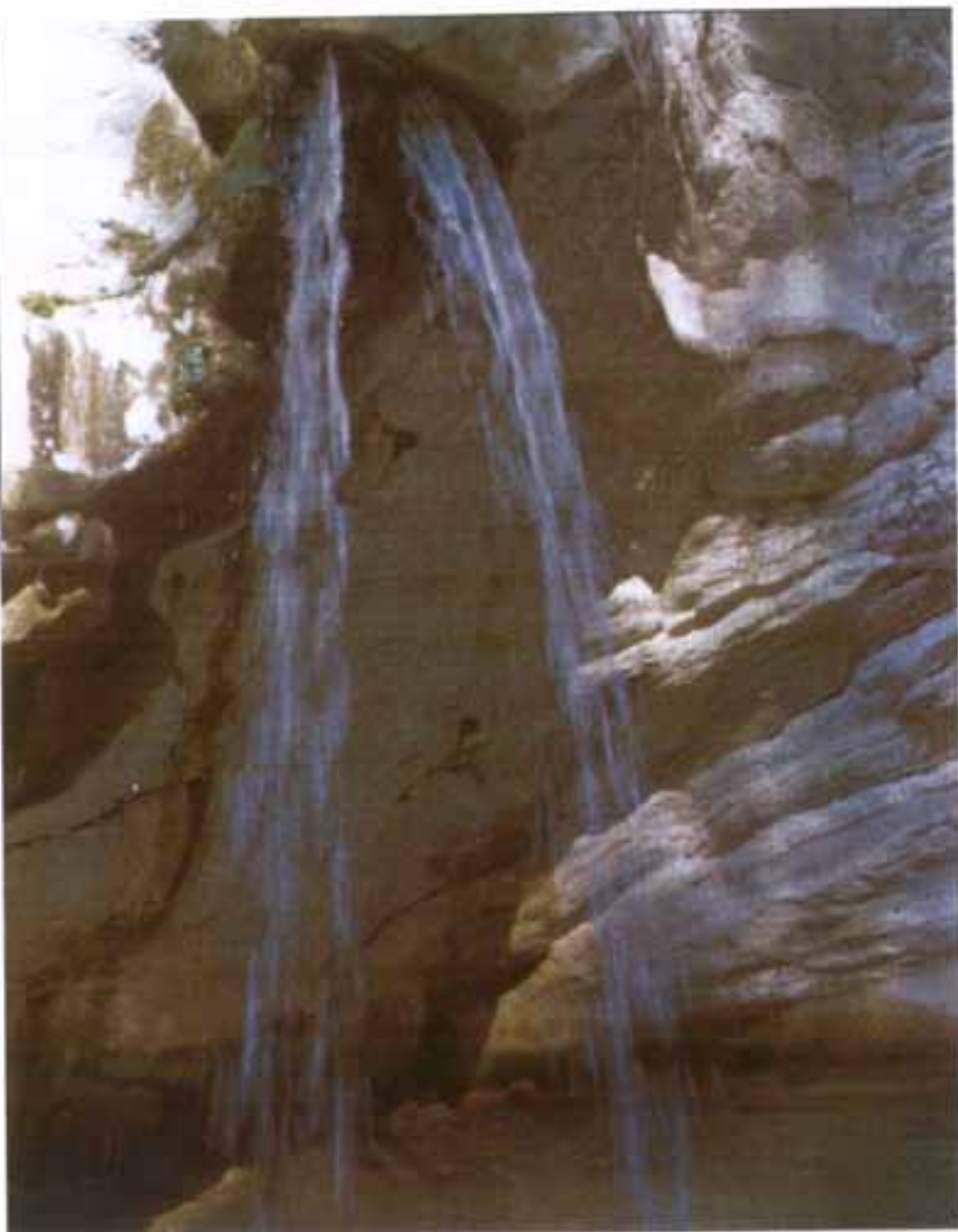
Το παρελθόν αυτού του νησιού και οι κολπίσκοι αφέθηκαν πίσω από ανθρώπους και στόλους που βρέθηκαν εκεί κατά τους Πελοποννησιακούς πολέμους. Ένας κολπίσκος μάλιστα έχει στα βάθη του το πιο πρόσφατο ναυάγιο.

Κατακτητές, ναυτικοί, πειρατές ναυάγησαν και άφησαν τα σημάδια τους σε αυτά τα νησιά τα οποία είναι γνωστά για τις σκληρές μάχες που δόθηκαν εκεί και για τα οποία έχουν γραφτεί οι πρώτες σελίδες δόξας της ελληνικής ιστορίας.

4.2 Ο ποταμός Νέδα

Στο εσωτερικό των βουνοκορφών του όρου Τετράζο, στην βορειότερη άκρη της Μεσσηνίας, ο ποταμός της Νέδας, είναι το μοναδικό θηλυκού γένους ποτάμι της Ελλάδος που ρέει στον Κόλπο της Κυπαρισσίας. Ο ποταμός της Νέδας σχηματίζει το φυσικό όριο μεταξύ του νομού Αχαΐας και του νομού Ηλείας από τότε που οι Δωρικές φυλές, απόγονοι του Ηρακλή, κατέλαβαν την Πελοπόννησο με τα

σιδερένια τους όπλα. Τα νερά του ποταμού της Νέδας ξεκινάνε το ταξίδι τους από τις πολυάριθμες πηγές που βρίσκονται στους πρόποδες του όρου Λύκαιο, κοντά στο χωριό Πέτρα. Συναντιούνται με παραπόταμους και ρυάκια από κοντινά βουνά και ακολουθούν μια εκπληκτικά ελικοειδή διαδρομή δια μέσου στενών και χλοερών λαγκαδιών. Τρέχουν κάτω από τοξοειδή, σιδερένια γεφύρια και μέσω

σκοτεινών σπηλαιών και καταρρακτών στα γόνιμα λιβάδια του Κόλπου της Κυπαρισσίας, καλύπτουν έτσι μια απόσταση 32 χλμ. Η ιστορία των όμορφων και γραφικών χωριών που βρίσκονται στους βράχους περιπλέκεται με τα ολοκάθαρα νερά του ποταμού. Υπάρχουν μέρη που κρύβουν ασυνήθιστους πολιτισμούς, μεγαλοπρεπή μνημεία και ιερούς τόπους, πολέμους και ηρωικές μάχες, γόνιμα και φιλόξενα τοπία που ομορφαίνουν από την ανθρώπινη αγάπη και στοργή. Ο μυθικός ποταμός της Νέδας και τα γύρω χωριά του, αληθινά διαμάντια της ελληνικής φύσης, παραμένει μια σπάνιας ομορφιάς τοποθεσία και δίνει ένα καινούργιο νόημα στις λέξεις « αναψυχή» και « ξεκούραση».

Βγαίνοντας από τα σπήλαια, και έχοντας ανακάμψει της έντασης, μπορείτε να φανταστείτε τα πλοία των Φιγαλείων που επέπλευσαν από το σημείο τούτο και αγκυροβόλησαν στην βραχώδη όχθη του ποταμού την εποχή που το μυθικό ποτάμι της Νέδας ήταν πλεύσιμο σε όλο του το μήκος, από το Κόλπο της Κυπαρισσίας έως σ' αυτό το σημείο. Μετά μπορείτε να πλεύσετε κατά μήκος της κοίτης του ποταμού, η οποία ακολουθεί μια ήρεμη κατήφορο χωρίς ιδιαίτερα βαθουλώματα στη διαδρομή της. Η όχθη του ποταμού είναι ευκόλως προσβάσιμη και γεμάτη από στρογγυλά βοτσαλάκια και ανθοφόρες πικροδάφνες. Οι πλαγιές της κοιλάδας είναι γεμάτες βλάστηση όσο εκεί που φτάνει το μάτι μας, και το ποτάμι ρέει ανακατεύοντας το νερό του. Μισή ώρα μετά την σπηλιά παρατηρείτε, από τα δεξιά, ένα μικρό ρυάκι που οδηγεί σε μία βραχώδη κοιλότητα δημιουργώντας έτσι έναν εντυπωσιακό καταρράκτη που καταλήγει σε μια πετρώδη «κολυμπήθρα». Συνεχίζοντας τη διαδρομή, το τοπίο αλλάζει συνέχεια, καθώς η κοιλάδα φαρδαίνει καταλήγοντας σε ένα μεγάλο λιβάδι. Εδώ, υπάρχουν μερικά παλιά νερόμυλα. Το παλαιότερο είναι αυτό του Μαρμαρά (ο μαρμαρένιος εργάτης). Χρονολογείται περί τα 1500 και βρίσκεται κοντά στα Καλύβια. Κάποτε ήταν το κεντρικό σημείο ολοκλήρης της περιοχής καθώς το άλεσμα του καλαμποκιού αποτελούσε μέσο κοινωνικοποίησης και εξέλιξης. Πριν φτάσετε στα Καλύβια, συναντάτε το μύλο Παπαγεωργίου. Χτίστηκε περί τα 1850 και λεπούργησε εξαιρετικά για περίπου εκατό χρόνια.

Υπήρχε επίσης και ένα εργοστάσιο που λειτουργούσε με νερό (η γνωστή διαδικασία της νεροτριβής, στα ελληνικά) για την παραγωγή υφασμάτων. Απ'

αυτό το σημείο και προς τα εμπρός θα συναντήσετε κοίτες του ποταμού με λιγότερο νερό που αποτυπώνονται στα βράχια, πριν φτάσετε στο πρώτο καλλιεργήσιμο κομμάτι γης, αμπελιών και οπωροφόρων δέντρων. Πίσω τους απλώνεται ένα πευκοδάσος. Η στάθμη του νερού του ποταμού της Νέδας είναι σ' αυτό το σημείο πολύ χαμηλή καθώς χρησιμοποιείται για την άρδευση των γύρω κτημάτων. Περιπατώντας κατά μήκος της αριστερής όχθης σύντομα θα φτάσετε στις Καρυές, το κοντινότερο χωριό, όπου μπορείτε να κάνετε μια στάση καθώς δεν υπάρχει κάτι ενδιαφέρον στο υπόλοιπο της διαδρομής μέχρι να φτάσετε στο στόμιο του ποταμού.

Το να διασχίσει κανείς τον ποταμό της Νέδας είναι σίγουρα μια εξαντλητική διαδικασία εάν γίνει σε μια μέρα. Μπορείτε ωστόσο να την κάνετε σε δυο ημέρες έτσι ώστε να απολαύσετε αυτή τη μοναδική εμπειρία.. Μπορείτε επίσης να προγραμματίσετε εκ των προτέρων τα σημεία στα οποία θα κάνετε στάση διότι η εξυπηρέτηση με τα μέσα μαζικής μεταφοράς είναι στοιχειώδης. Κάθε καλοκαίρι οι τοπικές οργανώσεις και οι ομάδες των λάτρων της φύσης οργανώνουν διήμερες πορείες στον ποταμό της Νέδας. Η διάβαση του θαυμάσιου αυτού ποταμού είναι κυριολεκτικά εμπειρία ζωής, ένα ταπεινό προσκύνημα στο μεγαλείο της Μεσσηνιακής φύσης.

Είναι απορίας άξιας ότι ο ποταμός της Νέδας και οι γύρω κοιλάδες του έχουν παραμείνει άθικτες από τον ανθρώπινο παρεμβατισμό, διατηρώντας την αγνότητα του τοπίου. Τα μικρά χωριά που βρίσκονται γύρω από τις πλαγιές των κοιλάδων έχουν εμπλουτίσει τη ζωή τους με σοφία και αυτό - εκτίμηση όπως ακριβώς και η ροή του ποταμού που τα συνοδεύει, σαν να πρόκειται για μια εντολή της φύσης. Αυτός ο μικρός παράδεισος μπορεί σίγουρα να προσφέρει μεγάλες στιγμές και συναρπαστικές εμπειρίες στους ταξιδιώτες και στους λάτρεις της φύσης, οι οποίοι προθυμοποιούνται να ανακαλύψουν τη σοφία και το σεβασμό. Η ανάπτυξη της κοιλάδας της Νέδας είναι απολύτως πιθανή. Όλες οι ενέργειες προς αυτή τη κατεύθυνση θα πρέπει να επικεντρωθούν σε δυο βασικά χαρακτηριστικά: ήπια και μακροχρόνια αποδοτικότητα. Οι περιορισμένες επεμβάσεις στο ποτάμι όσον αφορά την ασφαλή διάβαση του ποταμού (χάραξη μονοπατιών, χτίσιμο ξύλινων καντινών, πινακίδες καθοδήγησης προς τα μνημεία και αξιοθέατα κλπ...) θα

πρέπει διακριτικά να ταιριάζουν με το θαυμάσιο, φυσικό περιβάλλον για να μην επιβληθούν στο παρθένο οικοσύστημα του ποταμού της Νέδας. Το στόμιο του ποταμού αποτελεί καταφύγιο θαλάσσιων χελώνων. Επίσης οι κοντινοί αρχαιολογικοί τόποι μπορεί να ελκύσουν τουρίστες υψηλών προδιαγραφών. Έτσι, προσελκύοντας υψηλών προδιαγραφών λάτρεις της φύσης είναι δυνατή η ανάπτυξη των γύρω χωριών, που βρίσκονται σε παρακμή: μικροί παραδοσιακοί ξενώνες, όμορφα, ανακαινισμένα καφέ, όμορφες ταβέρνες που προσφέρουν παραδοσιακά πιάτα, αναβίωση τοπικών εορτών, διεξαγωγή οργανωμένων εκδρομών στο ποτάμι από ντόπιους ξεναγούς. Όλα τα παραπάνω αποτελούν ένα μικρό δείγμα του τι μπορεί να γίνει χωρίς τις μεγάλες κρατικές επιχορηγήσεις, αλλά με την αγάπη και τον σεβασμό προς αυτά τα μικρά, γραφικά χωριά που αξίζει να διατηρήσουν τον πολύτιμο, διακριτικό χαρακτήρα τους έτσι ώστε η νεολαία των χωριών αυτών να παραμείνει στα χωριά της. Οι περιοχές του ποταμού της Νέδας μπορούν να αναπτυχθούν με ήπιους και προσεκτικούς τρόπους. Όλη αυτή η ομορφιά που κόβει την ανάσα, η όμορφη περιπλάνηση στους μύθους και στα παραμύθια, η χαρά της ανακάλυψης, μπορούν να προσφέρουν ιδιαίτερη απόλαυση σε πολλούς ανθρώπους που αναζητούν ανανέωση σε πρωτόγονα μέρη. Αυτό που πρέπει να γίνει, συμπεριλαμβανομένου κυβερνήσεως, κράτους και επισκεπτών, είναι να μπουν στον ποταμό και να αφεθούν να παρασυρθούν απ' αυτόν. Κανείς δεν θα βγει χαμένος...

Η εξερεύνηση του ποταμού της Νέδας είναι μια από τις πιο συναρπαστικές εμπειρίες που έναν λάτρη της φύσης μπορεί να απολαύσει. Το ποτάμι προσφέρει μια μεγάλη ποικιλία εναλλασσόμενων εικόνων, καθώς ελίσσεται στις ολισθηρές πλαγιές του Μινθαία και Τετραζίου. Είναι μια μοναδική εμπειρία όπου οι δυσκολίες της, την κάνουν ακόμη περισσότερο δεητική. Το ποτάμι μπορείτε να το διαβαίνετε μόνο κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και γίνεται επικίνδυνο και απροσπέλαστο από τις απότομες αυξομειώσεις της στάθμης του νερού και των εξογκώσεων κατά τη διάρκεια του υπόλοιπου έτους. Πρέπει οπωσδήποτε να φοράτε ελαφρά ρούχα, να καλύψετε το κεφάλι σας, να φοράτε μαλακά και ελαφρά μποτάκια και βεβαίως να συνοδεύεστε από καλούς φίλους καθώς οι δυσκολίες που θα συναντήσετε απαιτούν καλή συντροφιά.

Μπορείτε να ξεκινήσετε από την κοίτη του ποταμού που βρίσκεται κοντά στο χωριό Πέτρα. Η αρχική τοποθεσία ξεκινήματος είναι σχετικά εύκολη. Αν θέλετε να την παρακάμψετε χωρίς να χάσετε τα πιο ονειρώδη μέρη του μυθικού ποταμού της Νέδας, θα πρέπει να ξεκινήσετε από τη γέφυρα στην οποία μπορείτε να φτάσετε περπατώντας από το χωριό Κούβελα. Η στάθμή του νερού είναι χαμηλότερη σ' αυτό το σημείο και οι όχθες είναι γεμάτες από λεπτά νεροκάλαμα, τεράστιες φτέρες, πιές και πλατάνια. Μπορείτε να περπατήσετε στην μαλακιά άμμο και αραιή βλάστηση κατά μήκος της όχθης του ποταμού. Ύστερα από μιας ώρας περπατήματος, οι όχθες γίνονται πέρα για πέρα απροσπέλαστες. Άρα είναι καλύτερα να μπειτε στο νερό. Το νερό είναι κάπως κρύο αλλά όχι και τόσο ορμητικό. Ο ποταμός της Νέδας έχει ευχάριστες στροφές, ανοίγματα και ρηχά μέρη σε μερικά σημεία, καθώς επίσης στενεύει και βαθαίνει σε μερικά άλλα χωρίς όμως να υπερβεί τα 50 εκ. Το τοπίο είναι ευχάριστο και παραδεισένιο, γεμάτο βαλανιδιές και άγριες συκιές που καλύπτουν την λεπτή σκιά τους. Υπάρχουν επίσης σμήνη πρασίνου και πορτοκαλί χρώματος πεταλούδες, αλλά αυτό που θα σας εντυπωσιάσει περισσότερο είναι οι κάμβιες του είδους *Odonata Galopteryx* που κουνιάζουν στα φυλλώματα των δέντρων επιτρέποντάς σας να θαυμάσετε τα μεταξένια, διαφανή φτερά τους. Από δω και από κει, το ποτάμι συναντάει αφρώδης καταρράκτες που στη πορεία ξεκόβουν απ' αυτόν και επίσης αναρίθμητα και διαφορετικά πουλιά των οποίων μπορείτε να ακούσετε τα ιδιαίτερα τους κελαηδίσματα. Θα συναντήσετε γαλαζο - καστανά καβούρια κάτω από τους αμμόλιθους ή απλώς μπορείτε να απολαύσετε τον ήλιο στα βράχια. Ύστερα από ένα δίωρο περπάτημα από το σημείο εκκίνησης, προσεγγίζετε μια τοξοειδή, ξύλινη γέφυρα, η πρώτη απ' όλες που θα ακολουθήσουν, η οποία κρύβεται στα δέντρα που την περιβάλλουν. Σε αυτό το σημείο το ποτάμι είναι λίγο πιο βαθύ και ίσως χρειαστεί να ανεβείτε στα κατσάβραχα για να μη βραχείτε. Η βλάστηση βρίσκεται σε αφθονία και οι όχθες του ποταμού γίνονται ανηφορικές, δημιουργώντας σκιά στο ποτάμι, έτσι ώστε η πεζοπορία κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού να είναι πανεύκολη. Επίσης θα συναντήσετε όμορφες, μικρές λιμνούλες όπου μπορείτε να ξεκουραστείτε και να κολυμπήσετε. Δυο ώρες μετά την πρώτη ξύλινη γέφυρα, το ποτάμι ευρύνεται κάπως. Σ' αυτό το σημείο

συναντάτε μια καινούργια γέφυρα στη μέση ενός λαγκαδιού. Οι πλαγιές του βουνού ανυψώνονται γύρω σας και αυτό που βλέπετε δεν είναι πια δέντρα αλλά μεγάλα κατσάβραχα.

Ύστερα από 45 λεπτά πεζοπορίας ο ποταμός της Νέδας στενεύει και βαθαίνει ξαφνικά με αποτέλεσμα να δυσκολευτείτε να τον διασχίσετε. Υπάρχουν τοπία ομορφιάς που σου κόβουν την ανάσα, πλαγιές που έχουν διαβρωθεί από την υγρασία των δέντρων που κρέμονται πάνω τους σχηματίζουν ονειρώδη μορφώματα και σταλαγμίτες και επίσης τρίριζα δέντρα τα οποία εμπλέκονται με

αγράμπελη και άγρια ροδιά. Τα βραχώδες τείχη παίρνουν το σχήμα των μαλακών κόκκινου χρώματος πτυχώσεων, σαν μαγικές κουρτίνες, ενώ απ' την άλλη πλευρά πετούν περιστέρια και πέρδικες σε ζευγάρια. Επιπλέον, το ποτάμι στενεύει πάρα πολύ έτσι ώστε οι πλαγιές του βουνού φαίνονται ότι αγγίζουν η μια την άλλη. Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να συνεχίσετε την πορεία σας μέσω του πυθμένα όπου το νερό τρέχει σε βάθος 1,8 μέτρων με μόνο κάποια λίγα σημεία στήριξης. Η περιπέτεια διάβασης του ποταμού γίνεται σ' αυτό εδώ το σημείο συναρπαστική. Παρακάτω βεβαίως η διαδρομή γίνεται πιο εύκολη. Το ποτάμι φαρδαίνει και πάλι και γίνεται αβρός, με αναρίθμητα πλατάνια, ιτιές και βαλανιδιές γύρω του. Ύστερα από 2,5 ώρες αφήνετε την τελευταία γέφυρα και φτάνετε σε μια παλιά, πέτρινη γέφυρα με φόντο το χωριό Πλατανιά. Το τοπίο είναι συναρπαστικό και γεμάτο βλάστηση πάνω στα κατσάβραχα που ανακατεύεται με μικρά ρυάκια που ρέουν μελωδικά στο ποτάμι, πάνω σε μαλακό μούσκλη, πράσινη άγρια συκιά και ιτιές.

25 λεπτά αργότερα, μπορείτε να δείτε τα βραχώδη τείχη καθώς ανυψώνονται στον ουρανό επειδή το λαγκάδι φτάνει στο τέλος του. Έχετε φτάσει στο στόμιο του ποταμού της Νέδας, όπου το ποτάμι αρχίζει και εξαφανίζεται σε μικρές,

σκοτεινές σπηλιές. Μόλις πριν την είσοδο στις σπηλιές μπορείτε να δείτε καταρράκτες που πέφτουν επάνω στα κατσάβραχα, διαπερνώντας κυριολεκτικά τα βράχια. Εισχωρώντας στο σπήλαιο είναι μια δοκιμή. Λίγο πριν μπείτε, θα νοιώσετε την

έντονη μυρωδιά των σπηλαιίων και αφού έχετε προχωρήσει κάπως θα δείτε ένα καταρράκτη που τρέχει από μια μεγάλη τρύπα στην οροφή του σπηλαίου και απ' όπου αναδύονται οι ακτίνες του ηλίου λόγω της αντανάκλασής τους, στις τεράστιες σταλαγμίτες, δίνοντας έτσι μια μυστηριώδη όψη της ατμόσφαιρας. Το πέρασμα μέσω του σπηλαίου απαιτεί αυτοπειθαρχία και ατρόμητη συντροφιά. Το ποτάμι ορμά και στη μέση του τούνελ η στάθμη του νερού είναι υψηλή ακόμη και για έναν πολύ ψηλό άντρα. Έτσι, θα πρέπει να κολυπήσετε στο σκοτεινό ρυάκι, σκοτεινό βεβαίως μόνο για λίγο, επειδή σε λίγο η στάθμη του νερού μειώνεται ξανά έχοντας έτσι αρκετό φως από την έξοδο μπροστά. Αναρίθμητες νυχτερίδες και άγρια περιστέρια πετάνε στο σπήλαιο και το γρήγορο φτερούγισμά τους ανακατεύεται με τον ήχο του νερού. Μόλις βγείτε στο φως μπορείτε να εντοπίσετε μικρά ψαράκια στα ήσυχα μέρη του ποταμού. Ο μυθικός ποταμός της Νέδας και το στόμιο του έχει προκαλέσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στον γάλλο οδοιπόρο Χένρι Μπέλε, ο οποίος επισκέφθηκε το ποτάμι την περίοδο 1861-1874.

« Ο βράχος που έχει σφυρηλατηθεί από το άγριο ρυάκι, κόβεται απότομα από ένα φυσικό τόξο πλάτους 6-7 μέτρων. Και σε μια νέα στροφή εξαφανίζεται σε ένα πιο στενό και απροσπέλαστο λαγκαδάκι. Η Ελβετία δεν έχει να καυχιέται για τίποτα απ' ότι αυτό το μέρος της Αρκαδίας».

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΝΤΑΓΜΕΝΕΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ NATURA 2000

- Νησιά Σαπιέντζα, Σχίζα και Ακρωτήριο Ακρίτα συνολικού εμβαδού 112.330 στρέμματα
- Λιμνοθάλασσα Πύλου και νήσος Σφακτηρία συνολικού εμβαδού 33.500 στρέμματα
- Οι θίνες της κοινότητας Κυπαρισσίας 10.870 στρέμματα
- Όρος Ταΰγετος 536.260 στρ.
- Πηγές και εκβολές Παμίσου 44.630 στρ.
- Το φαράγγι και οι εκβολές του Νέδοντα 22.760 στρ.

Οι περιοχές αυτές είναι σημαντικές για τη διατήρηση ικανοποιητικής κατάστασης των φυσικών οικοτόπων. Χαρακτηρίζονται ως τόποι κοινοτικής σημασίας και ως ειδική ζώνη διατήρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Τεχνική και Κοινωνική Υποδομή

Η τεχνική υποδομή του νομού εμφανίζει σημαντικές ελλείψεις, κυρίως στην ολοκλήρωση δικτύων. Η ύδρευση παρουσιάζει και αυτή προβλήματα σε όλη σχεδόν τη Μεσσηνία με πρώτες τις επαρχίες της Καλαμάτας και της Πυλίας. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι στην προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος στις δυο επαρχίες αυτές αναπτύχθηκαν περισσότεροι σύνδεσμοι ύδρευσης από άλλες επαρχίες του νομού. Σημειώνεται ότι, ο μεγάλος βαθμός προβληματικότητας που εμφανίζεται στην επαρχία Καλαμάτας συνδέεται με την ανεπάρκεια τεχνικών υποδομών για το σύνολο οικισμών της Μάνης, για την οποία η μόνη δυνατότητα βελτίωσης της κατάστασης είναι η ανάπτυξη έργων ορθολογικότερης διαχείρισης και εξοικονόμησης φυσικών αποθεμάτων. Γίνονται σοβαρές προσπάθειες αντιμετώπισης του προβλήματος από κεντρικό φορέα ανάπτυξης και εκμετάλλευσης υδατικών πόρων.

Η υποδομή αποχέτευσης και βιολογικής επεξεργασίας λυμάτων είναι ελλιπής σε όλο το νομό και ειδικά σε σημαντικό αριθμό κοινοτήτων γύρω από το Μεσσηνιακό κόλπο. Η τουριστική ανάπτυξη προϋποθέτει την επέκταση των δικτύων και των μονάδων βιολογικής επεξεργασίας λυμάτων καθώς και την ολοκληρωμένη διαχείριση των στερεών απορριμμάτων.

Η ολοκλήρωση του εθνικού ενδονομαρχιακού και επαρχιακού δικτύου μεταφορών είναι ο σημαντικότερος παράγοντας άρσης της απομόνωσης της περιοχής, βελτίωση της ποιότητας ζωής και τόνωσης των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων. Για τη σύνδεση του νομού με την υπόλοιπη περιφέρεια και χώρα απαιτείται η ολοκλήρωση του εθνικού οδικού άξονα Τρίπολης – Καλαμάτας.

Η δυνατότητα βελτίωσης των οδικών δικτύων του νομού συνδέεται με την εξεύρεση νέων τρόπων χρηματοδότησης. Η συγχρηματοδότηση από τον ιδιωτικό τομέα είναι η μόνη διέξοδος δεδομένου του εξαιρετικά υψηλού κόστους κατασκευής της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής και των πιέσεων από

την Ε.Ε. για την χρηματοδότηση οδικών αξόνων. Η έως τώρα εμπειρία δείχνει ότι η μέθοδος αυτή συμβάλλει τόσο στην ποιότητα όσο και στην έγκαιρη εκτέλεση του έργου.

Οι δυνατότητες ανάπτυξης των οργανωμένων χώρων εγκατάστασης επιχειρήσεων του νομού συνδέονται κυρίως με την βελτίωση των υποδομών τους, ώστε να ανταποκριθούν στα νέα παραγωγικά και χωροθετικά πρότυπα των επιχειρήσεων καθώς και με την εφαρμογή ολοκληρωμένου προγράμματος προώθησης των σχετικών χώρων σε δυνητικούς επενδυτές.

Το σιδηροδρομικό δίκτυο που εξυπηρετεί το νομό Μεσσηνίας αποτελεί τμήμα του συνολικού δικτύου Πελοποννήσου (γραμμές 14 τόνων).

Ακόμη, υπάρχει ένα Αεροδρόμιο, αυτό της Καλαμάτας, Β.Δ. της πόλης. Εξυπηρετεί τα καθημερινά δρομολόγια των πτήσεων εσωτερικών γραμμών καθώς και πτήσεις εξωτερικού. Λειτουργεί παράλληλα και σαν στρατιωτικό.

Λιμάνια είναι αυτά της Καλαμάτας, Πύλου και Κυπαρισσίας με υποδομή για εξυπηρέτηση εμπορικής, επιβατικής (μόνο της Καλαμάτας) και τουριστικής κίνησης.

Τέλος, άλλες υποδομές είναι: ικανοποιητικό δίκτυο ΚΤΕΛ, ιδιαίτερα αναπτυγμένες τηλεπικοινωνίες, πρωτοβάθμια δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση, δευτεροβάθμια δημόσια εκπαίδευση, τριτοβάθμια (ΤΕΙ Καλαμάτας), Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Καλαμάτας, Ιδρύματα Κοινωνικής Πρόνοιας.

Σε γενικές γραμμές, ο νομός δεν παρουσιάζει ελλείψεις σε κοινωνική υποδομή, αλλά υπάρχουν συγκεκριμένες βελτιώσεις που πρέπει να γίνουν, κυρίως στο χώρο εκπαίδευσης, αθλητισμού, πολιτισμού και παροχής στέγης σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Η αναβάθμιση των κοινωνικών υποδομών πρέπει να ολοκληρωθεί με τη βελτίωση των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών.

5.2 Ο Τουρισμός στο νομό Μεσσηνίας

Ο νομός έχει αρκετά γόνιμο έδαφος και αρκετές βιομηχανικές ή βιοτεχνικές μονάδες. Έτσι, το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων απασχολούνται στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

Οι δυσμενείς εξωγενείς εξελίξεις όμως που οδήγησαν σε κρίση τόσο στη γεωργία όσο και στις παραδοσιακού τύπου βιομηχανικές και μικρές οικογενειακές μονάδες της περιοχής, είχαν σαν αποτέλεσμα να στραφεί μια μεγάλη μάζα εργατικού δυναμικού σε δραστηριότητες του τριτογενή τομέα.

Το συγκριτικό πλεονέκτημα του νομού, λοιπόν, αφορά την παραγωγή συγκεκριμένων γεωργικών προϊόντων και την τουριστική αξιοποίηση του πλούσιου φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Θα πρέπει όμως ο τουρισμός να αντιμετωπισθεί ως συμπλήρωμα και όχι υποκατάστατο του δευτερογενούς τομέα, αφού ένας πολύ σημαντικός πυρήνας απασχόλησης στις υπηρεσίες είναι στενά συνδεδεμένος με τη μεταποίηση. Επίσης, η στρατηγική επιλογή ανάπτυξης μόνο του τουρισμού, θα καθιστούσε την τοπική οικονομία ευάλωτη ως μονοκλαδική και την οποιαδήποτε διαδικασία ανάπτυξης ευάλωτη σε κάθε μεταβολή της τουριστικής ζήτησης.

Ο νομός βρίσκεται στο νοτιότερο ηπειρωτικό άκρο της Ευρώπης. Η θέση αυτή μπορεί να αποτελέσει τελικά πλεονέκτημα, αν χρησιμοποιηθεί για τη σύνδεση της Κ. Ευρώπης με τις μεσογειακές χώρες. Επίσης, είναι προικισμένος με πληθώρα και μεγάλη ποικιλία φυσικών και ανθρωπογενών σημείων τουριστικού ενδιαφέροντος (ιδιαίτερες κλιματολογικές συνθήκες, σημαντική πολιτιστική κληρονομιά / δραστηριότητες, πολυάριθμα μνημεία προϊστορικής, κλασσικής, νεοκλασσικής και βυζαντινής περιόδου, παραδοσιακοί οικισμοί), που αποτελούν ισχυρούς πόλους έλξης επισκεπτών, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τη σημαντική αύξηση των αφίξεων τουριστών κατά τα τελευταία έτη. Κάτι που είναι εξαιρετικά ενθαρρυντικό, είναι το σημείο ότι ο νομός εμφανίζει περισσότερες διανυκτερεύσεις από αφίξεις, γεγονός που αποδεικνύει ότι η Μεσσηνία καταφέρνει να προσελκύσει σημαντικό μέρος των τουριστών άλλων περιοχών. Το σημείο όμως αυτό φανερώνει και ότι ο νομός δεν αποτελεί την πρώτη προτίμηση

των τουριστών, γεγονός το οποίο μπορεί να ανατραπεί με κατάλληλες ενέργειες προώθησης του τουριστικού προϊόντος της περιοχής. Ένα άλλο σημείο το οποίο είναι επίσης ενθαρρυντικό, είναι το γεγονός ότι η αγορά του εσωτερικού τουρισμού εμφανίζει εντυπωσιακές προοπτικές ανάπτυξης.

Όλα τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την αλλαγή στο καταναλωτικό πρότυπο των νέων τουριστών, επιβάλλουν την αποδέσμευση από παρωχημένες αντιλήψεις που συνδέθηκαν με το πρότυπο του μαζικού τουρισμού το οποίο, ευτυχώς, δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένο στη Μεσσηνία. Από την άποψη αυτή, ο νομός βρίσκεται στην πλεονεκτική θέση να μπορεί να διαθέσει ένα μεγάλο μέρος των τουριστικών πόρων που διαθέτει για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, σε συνδυασμό με την εφαρμογή ενός ορθολογικού προγράμματος μαζικότερου τουρισμού.

5.3 Τουριστική Υποδομή

Η τουριστική ανάπτυξη του νομού Μεσσηνίας υπήρξε απόρροια μιας πληθώρας φυσικών και πολιτιστικών πόρων, οι οποίοι ενεργοποίησαν σε πρώτη φάση την τουριστική ζήτηση και κατ' επέκταση τη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και εξοπλισμών.

Τα ξενοδοχειακά καταλύματα του νομού Μεσσηνίας παρουσίασαν αξιόλογες αυξητικές τάσεις κατά την διάρκεια της χρονικής περιόδου 1988 – 1998. Η αυξητική πορεία του ξενοδοχειακού δυναμικού του νομού υπήρξε σημαντικότερη από την αντίστοιχη σε επίπεδο Χώρας. Σύμφωνα με τις στατιστικές του Ε.Ο.Τ. τη χρονική περίοδο 1990 – 1998 οι κλίνες στα ξενοδοχειακά καταλύματα αυξήθηκαν κατά 43,8 % ενώ στο σύνολο της Χώρας η αντίστοιχη αύξηση ανήλθε στο 25%.

Αυτό οφείλεται βασικά στην μεγαλύτερη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων που σχετίζονται με το μοντέλο του παραθεριστικού τουρισμού (κλιματολογικοί παράγοντες) και τον μεγαλύτερο βαθμό διείσδυσης του τουριστικού προϊόντος του νομού στα δίκτυα εμπορευματοποίησης, όπως εκείνα των γραφείων ταξιδίων και των Tour – Operators. Συμβάλλει επίσης, η τουριστική υπερπροσφορά άλλων

περιοχών της χώρας, χωρίς να διαθέτουν ανάλογα συγκριτικά πλεονεκτήματα με εκείνα του νομού Μεσσηνίας, καθώς και η συνεχώς αυξανόμενη ανάγκη των τουριστών για ήρεμες οικογενειακές διακοπές.

Τα ξενοδοχειακά καταλύματα σύμφωνα με τη δυναμικότητά τους σε κλίνες, δύναται να χαρακτηριστούν μεσαίου και μικρού μεγέθους. Το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό προσδιορίζει συχνά τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του τουριστικού καταλύματος, την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, τον τύπο του τουρισμού, τον βαθμό παρέμβασης των Tour – Operators στη διάρθρωση της τοπικής αγοράς κ.λ.π.

Σε επίπεδο Περιφέρειας Πελοποννήσου ο νομός Μεσσηνίας έρχεται τρίτος σε μέση δυναμικότητα ανά ξενοδοχειακό κατάλυμα, μετά τους νομούς Αργολίδας και Κορινθίας.

Η διάκριση, τώρα, των ξενοδοχειακών καταλυμάτων σε κατηγορίες φανερώνει τη δομική τους σύνθεση, η οποία σκιαγραφεί αφενός μεν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και, κατ' επέκταση, το "image" του τουριστικού προϊόντος του νομού, αφετέρου δε το "profile" της πελατείας και τον βαθμό διασύνδεσής τους με άλλες δραστηριότητες αναψυχής.

Σχετικά με τη διάρθρωση των καταλυμάτων σε τύπους, τα ξενοδοχεία αντιπροσωπεύουν το 74% του συνόλου, τα Bungalows το 0,9%, τα ξενοδοχεία και Bungalows το 11,7%, τα παραδοσιακά καταλύματα το 0,2% τα οικοτροφεία και πανδοχεία το 3% αντίστοιχα, τα επιπλωμένα διαμερίσματα το 8,8% και τα ξενοδοχεία και επιπλωμένα διαμερίσματα το 3,8%. Από τα ξενοδοχεία το 22% των κλινών αντιπροσωπεύουν τα ξενοδοχεία Α' και Β' τάξης ενώ τα Γ' τάξης συγκεντρώνουν το 54,8%.

Το αστικό κέντρο της Καλαμάτας συγκεντρώνει το 27,8% του συνόλου των κλινών. Μερικά άλλα δευτερεύοντα κέντρα παραθερισμού, περιήγησης και αναψυχής συγκεντρώνουν αξιολογικά ποσοστά, όπως εκείνα της Μεθώνης (6,5%), της Πύλου (4,8%), της Καρδαμύλης (4,6%), της Κυπαρισσίας (7,2%), της Κορώνης (2,4%). Άλλα κέντρα παραθερισμού επίσης είναι του Αγ. Αυγουστίνου (13,7%), του Αχλαδοχωρίου (6,4%), του Ακρογιάλι (1,45%), της Φοινικούντας (2,8%), της Μεσσήνης (2,6%) και της Στούπας (3,6%). Από αυτήν τη χωρική

κατανομή των καταλυμάτων προκύπτει ότι η τουριστική ανάπτυξη του νομού περιορίζεται στην παράκτια ζώνη, με φυσικό επακόλουθο τον προσανατολισμό της στον παραθεριστικό τουρισμό.

Ενοικιαζόμενα δωμάτια και Διαμερίσματα

Όσον αφορά τα ενοικιαζόμενα δωμάτια που καταγράφονται στον νομό, αποτελούν μικρές επιχειρήσεις που λειτουργούν εποχιακά και βρίσκονται κατ'εξοχήν στην παράκτια ζώνη του. Παρέχουν τη δυνατότητα σε τουρίστες χαμηλών κατηγοριών, νέοι και οικογένειες, να κάνουν τις διακοπές τους στο νομό, επιφέροντας πρόσθετα κυρίως εισοδήματα στους ιδιοκτήτες τους. Σήμερα, λειτουργούν 989 δωμάτια εκ των οποίων τα 824 είναι με λουτρό και τα υπόλοιπα χωρίς λουτρό. Τα ενοικιαζόμενα διαμερίσματα ανέρχονται στα 1.021.

Camping

Ο αριθμός των camping στο νομό ανέρχεται σε 20 από τα οποία 3 είναι Β' κατηγορίας, 16 Γ' και 1 Δ'. Αυτά αντιπροσωπεύουν συνολικά 1.475 θέσεις και δύναται να υποδεχθούν 4.251 άτομα. Η Καλαμάτα, το Πεταλίδι, η Κορώνη και η Φοινικούντα συγκεντρώνουν το 51,4% της συνολικής δυναμικότητάς τους.

Ταξιδιωτικά γραφεία

Στο νομό Μεσσηνίας υπάρχουν συνολικά 31 γραφεία ταξιδίων, από τα οποία τα 20 είναι γραφεία γενικού τουρισμού και τα 11 γραφεία εσωτερικού τουρισμού. Όσον αφορά τη χωρική τους κατανομή, τα 18 γραφεία (12 γενικού και 6 εσωτερικού τουρισμού) έχουν την έδρα τους στην Καλαμάτα. Τα υπόλοιπα βρίσκονται στην παράκτια ζώνη υποδοχής των τουριστών, εκτός από 3 εσωτερικού τουρισμού που λειτουργούν στο Μελιγαλά και 1 γενικού τουρισμού που είναι στους Γαργαλιάνους.

Γραφεία ενοικιάσεως Ι.Χ. αυτοκινήτων

Τα γραφεία παροχής συμπληρωματικών τουριστικών υπηρεσιών, όπως είναι τα γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων, βρίσκονται εγκατεστημένα στους τόπους εγκατάστασης των τουριστικών καταλυμάτων, κύρκων και συμπληρωματικών, και, κατ'επέκταση, στις ζώνες υποδοχής που είναι η παράκτια ζώνη.

Στο νομό Μεσσηνίας λειτουργούν 15 γραφεία ενοικίασης Ι.Χ. αυτοκινήτων, από τα οποία τα 10 βρίσκονται στην Καλαμάτα και τα υπόλοιπα 5 στο Πεταλίδι, την Στούπα και την Βέργα.

5.4 Τουριστική ζήτηση

Η τουριστική ζήτηση στο νομό Μεσσηνίας εκλαμβάνεται ως η ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών εκ μέρους των τουριστών (αλλοδαποί και ημεδαποί), προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους κατά την διάρκεια παραμονής τους στον νομό.

Η ζήτηση λοιπόν αυτή, των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών, εκφράζεται από την κατανάλωση, τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών στα τουριστικά καταλύματα του νομού.

Το χρονικό διάστημα 1996 – 2000, οι αφίξεις των ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών στην πόλη της Καλαμάτας ταυτίζονται ουσιαστικά με εκείνες του νομού. Το 25% των αφίξεων στην Καλαμάτα (ξενοδοχειακά καταλύματα) οφείλεται στους ημεδαπούς τουρίστες και το υπόλοιπο 75% στους αλλοδαπούς. Ποσοστιαία, οι αφίξεις στην πόλη της Καλαμάτας αντιπροσωπεύουν το 34% των συνολικών αφίξεων αλλοδαπών και ημεδαπών στο νομό. Όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις (αλλοδαπών και ημεδαπών), αυτές αντιπροσωπεύουν το 41,5% των συνολικών διανυκτερεύσεων στο νομό.

Σχεδόν το σύνολο, λοιπόν, των διανυκτερεύσεων στο νομό Μεσσηνίας πραγματοποιείται στις παράκτιες ζώνες του. Είναι λογικό η Καλαμάτα, ως πρωτεύουσα του νομού και διοικητικό – οικονομικό κέντρο, να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των διανυκτερεύσεων (πίνακας 5.1). Η γεωγραφική της θέση την καθιστά κύριο σημείο υποδοχής και διακίνησης των τουριστών στη Ν. Πελοπόννησο, ενώ η διοικητική – οικονομική της δομή την καθιστά σημαντικό κόμβο ενός μεγάλου αριθμού μετακινούμενων προς αυτήν για λόγους εμπορικούς – επαγγελματικούς κ.λ.π.

Στο νομό Μεσσηνίας λειτουργούν 15 γραφεία ενοικίασης Ι.Χ. αυτοκινήτων, από τα οποία τα 10 βρίσκονται στην Καλαμάτα και τα υπόλοιπα 5 στο Πεταλίδι, την Στούπα και την Βέργα.

5.4 Τουριστική ζήτηση

Η τουριστική ζήτηση στο νομό Μεσσηνίας εκλαμβάνεται ως η ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών εκ μέρους των τουριστών (αλλοδαποί και ημεδαποί), προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους κατά την διάρκεια παραμονής τους στον νομό.

Η ζήτηση λοιπόν αυτή, των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών, εκφράζεται από την κατανάλωση, τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών στα τουριστικά καταλύματα του νομού.

Το χρονικό διάστημα 1996 – 2000, οι αφίξεις των ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών στην πόλη της Καλαμάτας ταυτίζονται ουσιαστικά με εκείνες του νομού. Το 25% των αφίξεων στην Καλαμάτα (ξενοδοχειακά καταλύματα) οφείλεται στους ημεδαπούς τουρίστες και το υπόλοιπο 75% στους αλλοδαπούς. Ποσοστιαία, οι αφίξεις στην πόλη της Καλαμάτας αντιπροσωπεύουν το 34% των συνολικών αφίξεων αλλοδαπών και ημεδαπών στο νομό. Όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις (αλλοδαπών και ημεδαπών), αυτές αντιπροσωπεύουν το 41,5% των συνολικών διανυκτερεύσεων στο νομό.

Σχεδόν το σύνολο, λοιπόν, των διανυκτερεύσεων στο νομό Μεσσηνίας πραγματοποιείται στις παράκτιες ζώνες του. Είναι λογικό η Καλαμάτα, ως πρωτεύουσα του νομού και διοικητικό – οικονομικό κέντρο, να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των διανυκτερεύσεων (πίνακας 5.1). Η γεωγραφική της θέση την καθιστά κύριο σημείο υποδοχής και διακίνησης των τουριστών στη Ν. Πελοπόννησο, ενώ η διοικητική – οικονομική της δομή την καθιστά σημαντικό κόμβο ενός μεγάλου αριθμού μετακινούμενων προς αυτήν για λόγους εμπορικούς – επαγγελματικούς κ.λ.π.

Γενικά, για την τουριστική ζήτηση του νομού Μεσσηνίας θα βοηθήσει και ο πίνακας που ακολουθεί με τα στατιστικά στοιχεία της Πελοποννήσου.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ											
	1996	1997	1998	1999	2000		96/97	97/98	98/99	99/00	
Κορινθίας	565.316	610.484	611.847	589.970	638.199		7,99%	0,22%	-3,58%	8,17%	
Αργολίδας	754.802	695.257	756.647	578.405	596.414		-7,89%	8,83%	23,56%	3,11%	
Αρκαδίας	144.946	152.510	165.777	155.664	163.300		5,22%	8,70%	-6,10%	4,91%	
Μεσσηνίας	416.790	371.525	375.929	429.935	442.003		10,86%	1,19%	14,37%	2,81%	
Λακωνίας	243.221	249.584	269.748	278.908	255.416		2,62%	8,08%	3,40%	8,42%	
ΣΥΝΟΛΟ	2.125.075	2.079.360	2.179.948	2.032.882	2.095.332	2.273.914	-2,15%	4,84%	-6,75%	3,07%	8,52%

Σε σύγκριση με τους άλλους νομούς της Πελοποννήσου, η Μεσσηνία καταφέρνει κάθε χρόνο μια αύξηση της ζήτησης, είτε αυτή είναι μικρή, είτε μεγάλη, και αν εξαιρέσουμε, βέβαια, την πρώτη χρονική περίοδο. Η χρονιά, όπως φαίνεται, '98 / '99 είχε ένα ικανοποιητικό ποσοστό αύξησης.

Επίσης, οι κατ' εξοχήν χώρες προέλευσης των τουριστών είναι οι χώρες της Ευρώπης. Πιο συγκεκριμένα, στην Καλαμάτα οι Γερμανοί πραγματοποίησαν το 17,7% των συνολικών διανυκτερεύσεων, οι Ιταλοί το 9,5%, οι Σουηδοί το 10,7%, και οι Άγγλοι, Γάλλοι, Ελβετοί, Αυστριακοί και Ολλανδοί το 23,6%. Από την Αμερικάνικη Ήπειρο, οι Καναδοί συγκέντρωσαν το 17,5% και οι κάτοικοι των Η.Π.Α. το 6,2%, ενώ οι Έλληνες που είναι μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού μόλις το 1,5% των συνολικών διανυκτερεύσεων. Έτσι, προκύπτει ο ενδοπεριφερειακός χαρακτήρας της τουριστικής ζήτησης στο νομό, προσανατολισμένος κυρίως στην εσωτερική και Ευρωπαϊκή αγορά.

Πίνακας 5.1: Γεωγραφική κατανομή των διανυκτερεύσεων στον νομό Μεσσηνίας

Περιοχή	Ποσοστιαία Αναλογία Διανυκτερεύσεων (%)
❖ Καλαμάτα	54,8
❖ Αλαγονία – Στούπα	1,7
❖ Βέργα	6,5
❖ Καρδαμύλη	3,2
❖ Νεοχώριο	1,9
❖ Μεσσήνη	3,2
❖ Πύλος	5,5
❖ Αχλαδοχώρι	2,6
❖ Κορώνη	0,4
❖ Άγιος Ανδρέας Λόγγας	2,1
❖ Μεθώνη	4,5
❖ Φοινικούντα	0,2
❖ Γαργαλιάνοι	0,1
❖ Κυπαρισσία	3,6
❖ Φιλιατρά	0,8
❖ Χώρα	0,5
❖ Καλό Νερό	1,5
❖ Μαραθόπολη	1,5
Σύνολο	100

Πηγή:Ε.Ο.Τ.

5.5 Ειδικές μορφές Τουρισμού

Οι πιο χαρακτηριστικές ειδικές μορφές τουρισμού, οι οποίες συγκεντρώνουν σημαντικά πλεονεκτήματα και μπορούν να έχουν προοπτικές στο νομό Μεσσηνίας είναι:

Οικολογικός Τουρισμός

Ο οικολογικός τουρισμός συνδέεται άμεσα με την προστασία και προβολή της πλούσιας πανίδας και χλωρίδας του προορισμού. Οι τουρίστες προτιμούν τα χωριά και τη συγκατοίκηση με αγροτικές οικογένειες, περνούν τις διακοπές τους ανάμεσα στη θάλασσα και το βουνό και κάνουν ορειβασία και περιηγήσεις, εφοδιασμένα με ειδικούς χάρτες. Η ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού όμως, απαιτεί τη δημιουργία ορισμένων ξενώνων ιδιαίτερα στα ορεινά χωριά που δεν υπάρχουν καταλύματα.

Πολιτιστικός Τουρισμός

Ο πολιτιστικός τουρισμός στηρίζεται στην οργάνωση υψηλού επιπέδου τουριστικών εκδηλώσεων και παράλληλα στην προβολή της παράδοσης (πνευματικής, καλλιτεχνικής κληρονομιάς) του τόπου. Η Μεσσηνία εμφανίζει συγκριτικό πλεονέκτημα στην ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού, λόγω της ύπαρξης σημαντικών αρχαιοτήτων και παραδοσιακών οικισμών καθώς και αναπτυγμένης προσφοράς σύγχρονων πολιτιστικών αγαθών, όπως σημαντικές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ (π.χ. Ιθώμεια, Νεστώρεια, διεθνή φεστιβάλ χορού κ.ά.). Μια ιδιαίτερη κατηγορία τουρισμού, είναι ο συνεδριακός τουρισμός ο οποίος έχει τα πλεονεκτήματα προσέλκυσης τουριστών υψηλού μορφωτικού επιπέδου και εισοδήματος.

Ιαματικός Τουρισμός

Ο ιαματικός τουρισμός συνδέεται άμεσα με την ύπαρξη ιαματικών πηγών και ήπιου κλίματος, στοιχεία που διαθέτει ο νομός. Πέρα από τις καθαρά θεραπευτικές υπηρεσίες, απαιτείται και η οργάνωση της παροχής μιας σειράς υπηρεσιών χαλάρωσης και ψυχικής υγείας. Το είδος αυτού του τουρισμού μπορεί να συνδυαστεί και με την θαλασσοθεραπεία.

Θαλάσσιος Τουρισμός

Τουρισμός των θαλαμηγών και των κρουαζιερόπλοιων ο οποίος δεν έχει τον χαρακτήρα της μαζικής και πολυήμερης παρουσίας στον τόπο επίσκεψης. Για την ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού απαιτούνται ειδικές υποδομές, όπως μαρίνες με σύγχρονο εξοπλισμό για τις θαλαμηγούς.

Αθλητικός Τουρισμός

Η ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού μπορεί να συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και να δημιουργήσει προϋποθέσεις για την ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού. Η οργάνωση αθλητικών συναντήσεων και γενικά εκδηλώσεων δημιουργεί μια μόνιμη πελατεία επισκεπτών, απαιτεί όμως ειδικές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό για εξειδικευμένα αθλήματα.

Αγροτουρισμός

Αγροτουρισμός είναι διάφορες τουριστικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας, οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, που αναπτύσσονται σε αγροτικό χώρο από ανθρώπους που απασχολούνται στη γεωργία. Βασικό σκοπό έχει να δώσει εναλλακτικές λύσεις στην απασχόληση των γεωργών και να βελτιώσει το εισόδημά τους. Το είδος αυτού του τουρισμού μπορεί να αναπτυχθεί κυρίως στα ορεινά χωριά του νομού.

Το Υπουργείο Γεωργίας προωθεί την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στις ορεινές, μειονεκτικές περιοχές που έχουν τη βασική υποδοχή και τις δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης, εφαρμόζοντας σχετικό πρόγραμμα σύμφωνα με το οποίο δίνονται οικονομικές ενισχύσεις σε γεωργούς για την πραγματοποίηση αγροτουριστικών, αγροβιοτεχνικών δραστηριοτήτων στη γεωργική τους εκμετάλλευση.

Μέσα από το πρόγραμμα αγροτουρισμού καταβάλλεται προσπάθεια για την οργάνωση και λειτουργία μιας σειράς δραστηριοτήτων στην Κοινότητα ή στην περιοχή. Οι δραστηριότητες

αυτές παρέχουν στον επισκέπτη άνετη διαμονή, αναψυχή, ξεκούραση, δυνατότητες για άθληση, για χόμπι κ.α. και είναι:

- ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια ή διαμερίσματα
- εστιατόρια οικογενειακής μορφής με τοπική παραδοσιακή κουζίνα
- χώροι για άθληση
- χώροι αναψυχής σε περιοχές με φυσικές ομορφιές
- πολιτιστικές εκδηλώσεις
- εργαστήρια παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης με χαρακτηριστικά της τοπικής παράδοσης ή ειδών διατροφής που αξιοποιούν τα ντόπια προϊόντα.

Οι αγρότες και αγρότισσες που πραγματοποιούν αγροτουριστικές δραστηριότητες παρακολουθούν υποχρεωτικά εκπαιδεύσεις επαγγελματικής κατάρτισης σε τομείς ανάλογους με την απασχόλησή τους, ώστε να αποκτήσουν επαγγελματική ικανότητα για να παρέχουν στους τουρίστες καλές υπηρεσίες και προϊόντα ποιότητας.

Οι στόχοι του προγράμματος αγροτουρισμού είναι:

1. Η συμπλήρωση και βελτίωση του γεωργικού εισοδήματος.
2. Η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού.
3. Η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στον τόπο της διαμονής του.
4. Η βελτίωση και διάθεση των τοπικών γεωργικών και βιοτεχνικών προϊόντων.
5. Η προστασία του περιβάλλοντος.
6. Η διατήρηση, η προβολή και η αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς και τέλος
7. Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού που όλο και περισσότερη ζήτηση φαίνεται να έχει στην αγορά του εξωτερικού και του εσωτερικού.

Ο αγροτουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που παρέχει στον επισκέπτη την ευκαιρία να κάνει τις διακοπές του σ' ένα ήσυχο περιβάλλον, κοντά στη φύση και κοντά στους απλούς ανθρώπους του χωριού που είναι ακόμα δεμένοι με τη γη και την παράδοση. Μπορεί να γνωρίσει από κοντά τα ήθη και τα έθιμα της ελληνικής υπαίθρου. Κυρίως όμως μπορεί να χαρεί τη ζεστή ανθρώπινη "φιλοξενία" και την αυθόρμητη καλοσυνάτη συμπεριφορά τους.

Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται με ταχύ θα λέγαμε ρυθμό στη χώρα μας αλλά και στις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό είναι αποτέλεσμα τόσο της πολιτικής στον τομέα του Τουρισμού που ακολουθεί η Ε.Ο.Κ. και τα κράτη μέλη της, όσο και στην προτίμηση των ανθρώπων να κάνουν τις διακοπές τους στην ύπαιθρο. Οι δύσκολες συνθήκες ζωής των μεγάλων πόλεων, δημιουργούν στους ανθρώπους έντονη επιθυμία να βρεθούν κοντά στη φύση για να απολαύσουν τη γαλήνη, την ησυχία αλλά και το διαφορετικό τρόπο ζωής που τους προσφέρει η ελληνική ύπαιθρος.

Οι γεωργοί διαθέτουν τα προϊόντα τους στους επισκέπτες. Έτσι, οι επισκέπτες μπορούν να γευθούν τα ολόδροσα νόστιμα φρούτα, τα ολόφρεσκα λαχανικά και άλλα ντόπια γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα, σε μερικές δε περιπτώσεις θα έχουν την ευκαιρία να τα μαζέψουν οι ίδιοι από τα δέντρα ή από το λαχανόκηπο.

Οι αγρότισσες φτιάχνουν διάφορα παραδοσιακά τοπικά παρασκευάσματα αξιοποιώντας τα προϊόντα της γεωργικής τους εκμετάλλευσης και της ντόπιας παραγωγής που τα διαθέτουν στους επισκέπτες. Τα παρασκευάσματα αυτά, όπως γλυκά κουταλιού, μαρμελάδες, ζυμαρικά, ελιές, τυριά, κ.α. οι επισκέπτες μπορούν να τα γευτούν στις διακοπές τους, αλλά και να τ' αγοράσουν για το σπίτι τους.

Σε μερικές αγροτικές περιοχές κάποιες από τις γεωργικές εργασίες και τις εργασίες του νοικοκυριού γίνονται με παραδοσιακό τρόπο. Ο επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να δει από κοντά τέτοιες εργασίες και να συμμετέχει ακόμα σ' αυτές αν το θελήσει. Η εμπειρία αυτή σε πολλούς από τους επισκέπτες θα είναι ίσως πρωτόγνωρη και ιδιαίτερα στα παιδιά των μεγαλουπόλεων που πολλά πράγματα γύρω από την αγροτική ζωή τα γνωρίζουν μόνο από εικόνες.

Με τον αγροτουρισμό επιδιώκεται η διαφύλαξη, η προβολή και η αξιοποίηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Ο αγροτικός κόσμος είναι η κοτίδα της ελληνικής παράδοσης και μαζί με την όμορφη φύση αποτελούν την φυσιογνωμία της Ελληνικής υπαίθρου.

Στη διάρκεια του έτους οργανώνονται στην ύπαιθρο διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως: Πανηγύρια, ελληνικοί χοροί, αναβίωση παλιών εθίμων κ.α., που ο επισκέπτης μπορεί να συμμετέχει.

Η ελληνίδα αγρότισσα και σήμερα ακόμα, με την ευαισθησία, τη δεξιοτεχνία, την εργατικότητα και το λεπτό γούστο που την διακρίνουν, συνεχίζει την παράδοση στην υφαντική, στο κέντημα, στο πλέξιμο και φτιάχνει χειροτεχνήματα με χαρακτηριστικά της τοπικής λαϊκής τέχνης. Σε ορισμένες περιοχές οι επισκέπτες θα βρουν να αγοράσουν διάφορα είδη λαϊκής τέχνης όπως υφαντά, κεραμικά, ξυλόγλυπτα, είδη μεταλλοτεχνίας κ.α.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ

Όνομα	Διεύθυνση	Αριθμός Κλινών	Κατηγορία	Παρεχόμενες Υπηρεσίες	Τηλ.
ΟΙΚΟΝΟΜΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΠΡΟΑΣΤΙΟ 24022 ΚΑΡΔΑΜΥΛΗ	8	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 73295, 73493
ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΚΑΡΔΑΜΥΛΗ 24022	10	A	ΠΡΩΙΝΟ	0721- 73009
ΜΑΡΚΕΑΣ ΣΤΑΥΡΟΣ	ΚΑΡΔΑΜΥΛΗ 24022	8	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 73215
ΜΠΡΑΒΑΚΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ	ΚΑΡΔΑΜΥΛΗ 24022	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 73623, 73326
ΧΟΤΑΝΙΝΕΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	ΚΑΡΔΑΜΥΛΗ 24022	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 73365, 73150
ΚΟΥΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	ΚΑΜΠΟΣ 24016 ΔΟΛΟΙ (ΚΙΤΡΙΕΣ)	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 87108, 71321
ΚΟΛΟΒΕΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ	ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ 24024	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 77159
ΞΕΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΣ	ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ 24024	12	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 77029
ΠΟΥΛΕΑ ΕΥΣΤΑΘΙΑ	ΒΕΡΓΑ 24100 ΚΑΛΑΜΑΤΑ	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ -ΓΕΥΜΑ 0	0721- 41475, 41337
ΑΘΑΝΑΣΑΚΟΠΟΥ- ΛΟΣ ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ	ΜΑΥΡΟΜΑΤΙ 24002 ΙΘΩΜΗΣ	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0724- 51217
ΘΕΟΔΩΡΑΚΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΝΕΟΧΩΡΙΟ ΛΕΥΚΤΡΟΥ 24024 ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 77427, 77780
ΘΩΜΕΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ	ΝΕΟΧΩΡΙΟ ΛΕΥΚΤΡΟΥ 24024 ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 77435
ΜΑΡΑΜΠΕΑΣ	ΝΕΟΧΩΡΙΟ	8	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721-

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	ΛΕΥΚΤΡΟΥ 24024 ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ				77786 ,FAX 77187
ΜΠΑΚΕΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	ΝΕΟΧΩΡΙΟ ΛΕΥΚΤΡΟΥ 24024 ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ	10	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 77170
ΧΟΝΤΖΕΑΣ ΗΛΙΑΣ	ΝΕΟΧΩΡΙΟ ΛΕΥΚΤΡΟΥ 24024 ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ	15	A	ΓΕΥΜΑ 0	0721- 77452
ΓΙΑΝΝΑΚΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	ΚΑΡΔΑΜΥΛΗ 24022	10	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 73400
ΧΟΝΤΖΕΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ	ΝΕΟΧΩΡΙΟ ΛΕΥΚΤΡΟΥ 24024 ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ	12	A	ΔΙΑΜΟΝΗ -ΓΕΥΜΑ 0	0721- 77009
ΘΩΜΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΝΕΟΧΩΡΙΟ ΛΕΥΚΤΡΟΥ 24024 ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ	8	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 77760
ΚΟΖΟΜΠΟΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΚΑΛΑΜΑΤΑ 24100	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 58064
ΚΟΛΟΒΕΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ 24024	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 77232
ΧΡΗΣΤΕΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ 24024	15	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 77419, 77313
ΜΟΥΣΤΑΚΕΑΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ	ΠΛΑΤΣΑ 24023	12	A	ΔΙΑΜΟΝΗ	0721- 77601

Η προγραμματισμένη ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού προωθεί το τουριστικό προϊόν της ενδοχώρας, η οποία μέχρι στιγμής εμφανιζόταν αποκομμένη από το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων αφού όσο η τουριστική προσφορά όσο και το ενδιαφέρον των επισκεπτών επικεντρώνεται στις παράκτιες ζώνες Ελαίας – Κυπαρισσίας – Φιλιατρών – Γαργαλιάνων – Πύλου – Μεθώνης – Χρυσοκελλαριάς και Κορώνης – Χρανών – Πεταλιδίου – Καλαμάτας – Καρδαμύλης και Στούπας. Η περιοχή όμως μπορεί και οφείλει να ικανοποιήσει το μέγιστο δυνατό ποσοστό των ποικίλων τουριστικών ζητήσεων που ανταποκρίνεται στα συγκριτικά της πλεονεκτήματα. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι ο κύριος όγκος της τουριστικής ζήτησης θα αφορά και στο μέλλον τη ξεκούραση, τη διασκέδαση και την αναψυχή στη πιο απλή μορφή τουρισμού, εκείνη του μαζικού τουρισμού «του ήλιου και της θάλασσας». Η ικανοποίηση του κυρίως όγκου της τουριστικής ζήτησης συνδέεται με την αναδιάρθρωση του μαζικού τουρισμού σε μια ορθολογικότερη και ποιοτικότερη βάση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 Στόχοι και Προτάσεις Ανάπτυξης του τουρισμού στο νομό Μεσσηνίας

Στόχοι

Έχουν αναφερθεί πολλές φορές πιο πάνω τα φυσικά πλεονεκτήματα και τα ανθρωπογενή στοιχεία τουριστικού ενδιαφέροντος του νομού, τα οποία μπορούν να τον αναγάγουν σε έναν ισχυρό πόλο έλξης της τουριστικής δραστηριότητας.

Έτσι, ένας στόχος που θα ήταν καλό να τεθεί, για την ανάπτυξη του τουρισμού, είναι η **τόνωση του τουρισμού**. Ο στόχος αυτός, συνδέεται τόσο με την προσπάθεια εδραίωσης ενός νέου οικονομικού χαρακτήρα για όλο το νομό, όσο και με την προσπάθεια εξεύρεσης συμπληρωματικής απασχόλησης για τις ομάδες του εργατικού δυναμικού που πλήττονται ιδιαίτερα από τη

μακρόχρονη κρίση του τοπικού παραγωγικού συστήματος. Από την άποψη αυτή, ο στόχος επιδιώκει:

- Μεγαλύτερη προσέλκυση τουριστών στο νομό σε όλες τις εποχές του χρόνου.
- Διεύρυνση της τουριστικής προσφοράς με την ανάδειξη περιοχών που είναι ακόμη άγνωστες στο ευρύ κοινό.
- Προσέλκυση ομάδων τουριστών με υψηλότερο εισόδημα και αναπτυγμένη πολιτιστική και οικολογική συνείδηση.

Βασικές προϋποθέσεις όμως για την επίτευξη του στόχου αποτελούν:

1. Η βελτίωση των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, κυρίως των μεταφορών και των υποδομών προστασίας του περιβάλλοντος και της υγείας.
2. Η διαμόρφωση ενός υψηλού ποιοτικού επιπέδου διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος.
3. Η προβολή του νέου τουριστικού προϊόντος της Μεσσηνίας στα ελληνικά τουριστικά γραφεία και η αρμονικότερη συνεργασία με τους tour operators των χωρών προέλευσης των τουριστών.

Η μέχρι τώρα καθυστέρηση της τουριστικής ανάπτυξης του νομού συμπίπτει με την κρίση της παραδοσιακής τουριστικής αγοράς που στηρίχθηκε στο φθινό πακέτο διακοπών και στη διατήρηση του κόστους παροχής υπηρεσιών σε πολύ χαμηλά επίπεδα, επιλογή με σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του τουριστικού προϊόντος της χώρας. Η καθυστέρηση αυτή δίνει τη δυνατότητα σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης του νομού, σύμφωνα με τα νέα πρότυπα που κυριαρχούν στην παγκόσμια τουριστική αγορά. Η μεγάλη ποικιλία και διατήρηση της ποιότητας τα των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων προσφέρουν τη δυνατότητα εφαρμογής ενός ορθολογικότερου τουριστικού μοντέλου, που θα αναπτυχθεί στη βάση ποιοτικότερου παράκτιου μαζικού τουρισμού ξεκούρασης και αναψυχής, ο οποίος θα συμπληρώνεται από εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Η δημιουργία της μοναδικής έως τώρα Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) της χώρας θα διαφοροποιήσει οριστικά το μέγεθος της τουριστικής αγοράς, το τουριστικό προφίλ της

Μεσσηνίας και το είδος των τουριστών (ημεδαπών και αλλοδαπών) που θα προσελκύονται στο νομό. Η εκμετάλλευση και ο περιορισμός των δυσμενών επιπτώσεων αυτού του εγχειρήματος θα πραγματοποιηθεί μέσω της μεγιστοποίησης των διασυνδέσεων της ΠΟΤΑ με άλλες τουριστικές και λοιπές δραστηριότητες και της ομαλής ένταξής της στην περιοχή.

Δεδομένου ότι οι επιμέρους δράσεις για την εξασφάλιση ενός ολοκληρωμένου συστήματος τεχνικών και κοινωνικών υποδομών αναλύονται στους επόμενους στόχους, εδώ αναφερόμαστε κυρίως σε δράσεις για τις διαδικασίες εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης της τουριστικής αγοράς στις οποίες περιλαμβάνονται ανανέωση και καινοτομίες στα προϊόντα και τα συστήματα λειτουργίας (management, marketing) της τουριστικής βιομηχανίας καθώς και δομικές αλλαγές στην διάρθρωση και χωρική κατανομή της τουριστικής κατανάλωσης.

Πιο συγκεκριμένα προτείνεται:

- Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων διασύνδεσης της ΠΟΤΑ με τις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες του νομού.
- Η επιλεκτική εφαρμογή προγραμμάτων προώθησης του οικολογικού τουρισμού και του αγροτουρισμού, κατά προτεραιότητα σε ορεινές αγροτικές περιοχές, η προώθηση του συνεδριακού τουρισμού στα κύρια αστικά κέντρα του νομού, η οργανωμένη ανάπτυξη του θεραπευτικού τουρισμού και ο συνδυασμός των προηγούμενων μορφών με αθλητικές δραστηριότητες όλων των εποχών (ορεινός χειμερινός τουρισμός, θαλάσσιος τουρισμός κ.τ.λ.).
- Η αναβάθμιση και εξειδίκευση των τουριστικών υπηρεσιών, κυρίως μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης του τουριστικού προσωπικού.
- Η αναβάθμιση του υπάρχοντος τουριστικού οδηγού για προβολή στο Internet, που έχει ήδη αναπτυχθεί από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μεσσηνίας σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα παροχής τουριστικών πληροφοριών με δυνατότητες προβολής και εμπορικής χρήσης από τις τουριστικές επιχειρήσεις του νομού.

- Η συμμετοχή σε ειδικές διεθνείς εκθέσεις και η βελτίωση της διαπραγματευτικής θέσης έναντι των tour operators.

- Ο συντονισμός των εμπλεκόμενων στην προσφορά (Τμήμα Τουρισμού της Ν.Α., ΔΕΤΑΚ, γραφείο Ε.Ο.Τ. Καλαμάτας, Ένωση Ξενοδόχων Μεσσηνίας, Δήμαρχοι) με τη δημιουργία μιας «ομάδας συντονισμού», η οποία θα αναλάβει τη συλλογή πληροφοριών από την αγορά, τον έγκαιρο εντοπισμό των νέων τάσεων, αλλά και τον έλεγχο καλής εκτέλεσης του προγράμματος (υποδομές, ανωδομές, κατάρτιση, πληροφόρηση, κ.λ.π.).

Ακόμη, η διεύρυνση των τουριστικών δραστηριοτήτων σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, προϋποθέτει εκτός των βασικών τεχνικών υποδομών (μεταφορές, ύδρευση, αποχέτευση κ.λ.π.), **ειδικές υποδομές** που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του οικοτουρισμού, αγροτουρισμού, πολιτιστικού και αθλητικού τουρισμού. Οι υποδομές αυτές πρέπει να αναπτυχθούν σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον, την παράδοση και τον πολιτισμό της περιοχής, αφού πρώτα καθοριστεί με ακρίβεια το τουριστικό προϊόν και οι επιθυμητές κατηγορίες τουριστών. Αφορούν κυρίως:

- Την παροχή εναλλακτικών ή ιστορικών τρόπων μεταφοράς, όπως ιστορικά μονοπάτια, τραμ, ποδηλατοδρόμους κ.ά.

- Τη δημιουργία ανοιχτών τόπων αναψυχής, άθλησης και διαμονής, όπως πάρκα, λίμνες αναψυχής, camping κ.ά.

- Την κατασκευή και οργάνωση ειδικών κτιριακών εγκαταστάσεων, όπως συνεδριακά κέντρα, μουσεία, κέντρα αγροτουριστικών δραστηριοτήτων και φυσικής ζωής κ.ά.

Ένας τελευταίος στόχος είναι η **βελτίωση των κοινωνικών υποδομών**. Αφορά κυρίως τη βελτίωση των τοπικών εξυπηρετήσεων κοινωνικού εξοπλισμού που απευθύνεται σε πρωταρχικές ανάγκες του πληθυσμού, όπως στην εκπαίδευση, την υγεία, την ψυχαγωγία, τον αθλητισμό κ.ά.

Οι δαπάνες κοινωνικής υποδομής αυξάνουν την παραγωγικότητα και τις εξωτερικές οικονομίες και διαφοροποιούν την ποιότητα του εργατικού δυναμικού,

ανεβάζοντας το μορφωτικό του επίπεδο, την επαγγελματική του κατάρτιση και τη φυσική του κατάσταση.

Προτάσεις

Εφόσον λοιπόν ο νομός Μεσσηνίας συγκεντρώνει πολλά πλεονεκτήματα, πρέπει να αναδειχθεί και να οργανωθεί κατάλληλα ώστε να αναπτυχθεί τουριστικά. Συγκεκριμένα προτείνονται τα κάτωθι:

- Αναπαλαιώσεις στα κάστρα και τις βυζαντινές εκκλησίες της Μεσσηνίας.
- Αγορά ειδικού μηχανήματος για καθαρισμό των ακτών (αμμουδιές) από μικρά κα μεγάλα σκουπίδια, αντικείμενα κ.λ.π.
- Ανάδειξη και διαφήμιση κατά πρώτον του αρχαιολογικού τόπου Αρχαίας Μεσσήνης και ναού του Επικούρειου Απόλλωνος και των χώρων γύρω και μέσα στους αρχαιολογικούς χώρους που δεν έχουν αναδειχθεί.
- Επισκευή, σήμανση και ανάδειξη όλων των παλαιών μονοπατιών που συνδέουν παλιούς οικισμούς και χωριά.
- Αναβίωση και ανάδειξη λαϊκών εθίμων παραδοσιακών τεχνών.
- Ανάδειξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, πάντα μετά από ολοκληρωμένη μελέτη (π.χ. Νέδα, Ταΰγετος, νησιά κ.λ.π.) και έργα υποδομής για την εύκολη πρόσβαση και υποδοχή των τουριστών.
- Ανάπτυξη ορεινών χωριών Μάνης, με αρχή την ανάδειξη των παραδοσιακών κτισμάτων, με αναπαλαιώσεις των προσόψεων των κτιρίων ειδικά στις πλατείες και τα εμφανή σημεία πρόσβασης.
- Ανακατασκευή και ανάδειξη των μονοπατιών εντός των ορεινών χωριών και πλακοστρώσεις από πέτρα περιοχής.
- Δημιουργία μελετών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης κάθε πόλης – χωριού που θα ακολουθείται από κάθε μελλοντική Δημοτική ή Νομαρχιακή αρχή.

- Αναπλάσεις (πάντα μέσα από ολοκληρωμένη μελέτη) των σημείων που ελκύουν τους τουρίστες και περνούν πολλές ώρες (παραλίες, λιμάνια, κ.λ.π.).
- Όταν μιλάμε για ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, δεν μπορούμε να ζητήσουμε από τον κάτοικο να φτιάξει ένα κατάλυμα και να περιμένει τον τουρίστα. Πρέπει πρώτα το κράτος να ετοιμάσει την υποδομή (πρόσβαση – ανάδειξη του χωριού) και αφού αρχίσει το χωριό να προσελκύει τουρίστες, τότε να γίνουν τα καταλύματα. Επιβάλλεται λοιπόν η προγραμματισμένη ανάπτυξη.
- Εκπόνηση μελετών ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης σε κάθε Δήμο που θα έχει επιλεγεί φυσικά για την τουριστική ανάπτυξη.

Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

Για την προσπάθεια επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου θα μπορούσαν να γίνουν τα κάτωθι:

- Να πάρουν το ρίσκο ορισμένοι επιχειρηματίες να κρατήσουν τα καταλύματα ανοικτά, πριν και μετά το καλοκαίρι. Φυσικά, κάνοντας κάποια συμφωνία και προγραμματισμό έτσι ώστε να μειώσουν το ρίσκο.
- Να γίνει προβολή ευνοϊκών τουριστικών πακέτων εκτός περιόδου αιχμής. Ο καιρός μας ευνοεί.
- Να οργανωθούν δραστηριότητες προσέλκυσης τουριστών με πολιτιστικές εκδηλώσεις και ό,τι άλλες μπορεί κανείς να οργανώσει στην περιοχή του, που να τραβά το ενδιαφέρον του τουρίστα.
- Προβολή της περιοχής, του συγκεκριμένου τόπου και του καταλύματος (της επιχείρησης) ειδικότερα.

6.2 Συμπεράσματα για τον τουρισμό στη Μεσσηνία

Η σημαντική ακτογραμμή που παρουσιάζει ο νομός, ο ρόλος που παρουσιάζουν τα σημαντικότερα αστικά κέντρα στην κοινωνικό – οικονομική ζωή του νομού, ο μεγάλος αριθμός των πολιτιστικών και φυσικών πόρων, καθώς και ο μικρός βαθμός τουριστικής ανάπτυξης της ενδοχώρας σε συσχέτισμό με το μικρό βαθμό ειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού αποτελούν κύρια στοιχεία, που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη στην απεικόνιση και τον σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης του νομού.

Ο νομός χαρακτηρίζεται από τον μεγάλο αριθμό των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, η τουριστική αξιοποίηση των οποίων χαρακτηρίζεται ανεπαρκής, λόγω έλλειψης μιας συγκροτημένης αναπτυξιακής πολιτικής και ενσωμάτωσης της τουριστικής ανάπτυξης στην σφαιρική οικονομική ανάπτυξη του νομού.

Η διάρθρωση των τουριστικών καταλυμάτων και η χωρική κατανομή των διαθέσιμων κλινών απεικονίζουν τον ανεπαρκή βαθμό οργάνωσης και λειτουργίας, καθώς και την μέτρια ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Η ζήτηση των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών στο νομό, εκτός του ότι παρουσιάζεται τελευταία μοιρασμένη μεταξύ αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών, φανερώνει ότι μερικά σημεία της παράκτιας ζώνης λειτουργούν ταυτόχρονα τόσο ως αστικές όσο και ως τουριστικές συγκεντρώσεις. Η καθαρή τουριστική ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών στο νομό εκδηλώνεται υπό μορφή παραθερισμού (παράκτια ζώνη). Οι συσχετισμοί που διαμορφώνονται μεταξύ τουριστικής αγοράς και προϊόντος στη Μεσσηνία, σε συνδυασμό με την εμπειρία που έχει αποκομιστεί και από αυτήν και από άλλες περιοχές της χώρας σχετικά με την σχεδιασμένη τουριστική ανάπτυξη, μπορεί να αποτελέσουν τον κατευθυντήριο άξονα για την δημιουργία ενός ορθολογικού τουριστικού σχεδιασμού ολόκληρου του νομού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Βιβλία

Μεγάλο Οδοιπορικό στην Ελλάδα, Πύρινος Κόσμος

- Τουριστικοί οδηγοί

Πολιτιστικός οδηγός Μεσσηνίας

Τουριστικός οδηγός Μεσσηνίας

Τουριστικός οδηγός Τριφυλίας

Τουριστικός οδηγός δήμου Ιθώμης Μεσσηνίας

Τουριστικός οδηγός δήμου Θουρίας Μεσσηνίας

Τουριστικός οδηγός Καλαμάτας

- Άλλες πηγές

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μεσσηνίας

Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων νομού Μεσσηνίας (Τ.Ε.Δ.Κ.)

Ε.Ο.Τ. Καλαμάτας

Δημαρχείο Φιλιατρών Μεσσηνίας

ΑΓΓΛΙΚΗ

- Περιοδικά

Special edition for the prefecture of Messinia: neda valley

Special edition for the prefecture of Messinia: messinian islands

- Αγγλικός τουριστικός οδηγός

Messinia and the Southern Peloponnese

INTERNET

- www.messinia.gr

